

УДК 73 37.013

Сватко Ю. І.

ОНТОЕПІСТЕМОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ ЯК СКЛАДОВА КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ІНДИКАТОРИ, МОВА, РІШЕННЯ (ЗА ЛАШТУНКАМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО МАСКАРАДУ)

У статті з урахуванням авторської концепції конфлікту уточнено питання про онтологічний статус, загальне визначення, рівні, мову і способи розв'язання конфлікту на тлі загальної діалектики становлення знання, розуміння і суперечності.

Ключові слова: мир-згода-незгода-розбіжність-конфлікт-війна; онтологічні рівні та способи розв'язання конфлікту; онтологічні рівні суперечності; любов, мудрість, освіта; знання, не-знання, становлення, розуміння, суперечність; меон; мова.

ПРЕАМБУЛА

Я раптом усвідомив – і з цим відчуттям відтоді живу, – що ми з вами не що інше, як чудова машина для ретроспекцій...

Н. Талєб. Чорний лебідь [40, с. 43]

Ця стаття є третьою (й, до певної міри, підсумковою) в серії робіт автора, присвячених **онтології конфлікту** й низці дотичних питань [30; 36]. У двох попередніх текстах на власне філософських засадах було виокремлено та ідентифіковано саме **конфліктне буття** як цілком оригінальну **буттєву форму**, де народжуються *resp.* продукуються (провокуються), точаться й розв'язуються конфлікти [30, с. 4]. Плідні дискусії, що розгорнулися з цього приводу впродовж 2013–2015 рр.¹, навели мене на думку про необхідність суттєво уточнити / пояснити / прокоментувати запропоновану раніше загальну «картинку». Ці «нотатки-додатки» будуть пов'язані з 1) власне онтоепістемологічною складовою конфлікту, а також 2) його інформаційним (у тому числі – мовленнєвим) забезпеченням у світлі «порівневих» буттєвих індикаторів і 3) «порівневими» ж способами його розв'язання. Далі – про це.

¹ Передусім на полях ровесниці нового віку – щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» в НаУКМА. Незмінним партнером організаторів цього представницького форуму виступає очолювана автором кафедра ЮНЕСКО «Права людини, мир, демократія, толерантність і взаєморозуміння між народами» в НаУКМА.

І. ЩЕ РАЗ ПРО ОНТОЕПІСТЕМОЛОГІЮ КОНФЛІКТУ, АБО КОНФЛІКТ У СВІТЛІ «БУТИ» / «ЖИТИ»² І «ЗНАТИ»

Категоризація завжди спрощує реальність.

Н. Талєб. Чорний лебідь [40, с. 50]

Отже, найперше уточнімо питання про саму **конфліктну форму буття**.

Що це за форма? У чому її онтологічний «специфікум» порівняно з безліччю інших можливих / наявних буттєвих форм?

² Зрозуміло, що зазвичай «мислити» і «бути», «бути» і «жити», «жити» і «знати» – це різні речі. Проте у власне розумній сфері, тобто у сфері чистого мислення, ноєзису (νοήσεως), де, за словом старого *Парменіда*, «одне й те ж – мислити і бути» (τὸ ἓν αὐτὸ νοεῖν ἐστὶ) [25, с. 63^[V1,8]; 16, с. 287], мислення – це і є буття, специфічна форма буття розуму. У цьому сенсі чим більше мислення, тим більше буття – й навпаки, тож речі й узагалі існують мірою своєї *причетності* до розуму. За таких умов максимально розумним ступенем буття є саме буття розуму, який у мисленні покладає себе сам – і водночас цілком визначається в такому покладанні, з'являється як такий *для самого себе*, власне, *народжується* для свого – суто розумного ж – життя, що ним і є мислення. З огляду на це античні філософи на кшталт *Плотіна* можна тільки за наявності предмета думки, тобто лише «те, що так чи інакше існує» [10, с. 422], передусім – самі ці предмети (речі), проте взяті в їхньому останньому й найглибшому розумінні й самообґрунтуванні, як істинно суті «самі-для-себе». Ось це «самі-для-себе» речей і є їхніми ідеями. Тому життя для *Плотіна* найперше є самопокладанням розуму, або мудрістю *resp.* практичним вмінням-розумінням як власне софійним буттям [26, с. 517^[V8,4]], де бути, мислити, жити і знати – одне. Утім, про це детальніше – далі, в основному тексті статті.

Пригадаймо те, що вже було зафіксовано в [30; 36].

Ніде й ніяк не підміняючи собою ані фізику, ані органіку, ані відчуття, ані сенсорну систему, ані логіку, ані взагалі розумну, ширше – свідомісну, сферу життя, ані його, життя, софійний, розумно-життєвий, у тому числі власне особистісний *resp.* персонний – історичний, соціальний чи культурний *etc.* – вимір, ані його граматичну, риторичну, естетичну чи стилістичну виразність, – так ось, ніяким чином не будучи сам по собі якоюсь зі згаданих буттєвих форм, **конфлікт** реалізується на їхньому тлі у вигляді **становлення розуміння в аспекті суперечності**³ [36, с. 5] як моменту неочевидності розуміння для того, хто не є самим розумінням, але причетний до нього *resp.* відтворює (увиразнює) його на собі як на «іншому»⁴.

[NB! Зважаючи на саму логіку наведеного визначення та рухаючись у напрямку зменшення рівня неочевидності *resp.* ентропії в маркованому таким чином «конфліктному просторі» життя, можна надалі отримати послідовний ряд загалом градаційних за своєю природою дефініцій, а саме: 1. **Війна** – це становлення розуміння в аспекті **протилежності**⁵ як моменту граничної неочевидності розуміння для того, що / хто не є самим розумінням, або для іншого. 2. **Конфлікт** – це становлення розуміння в аспекті **суперечності** як моменту наявної *resp.* фактично ствердженої / реально втіленої неочевидності розуміння для іншого. 3. **Розбіжність** – це становлення розуміння в аспекті **різниці**⁶ як моменту самої міри неочевидності

³ Нагадаю: суперечність на власне категоріальному рівні є синтезом сущого і не-сущого, або інакше – 1) синтезом 2) буття в його принциповій 3) визначеності *resp.* тотожності собі (= «те, що є») й також 4) не-буття в його принциповій 5) невизначеності *resp.* відмінності від буття, що 6) проводиться в аспекті й засобами 7) самого буття, коли 8) не-буття покладається 9) самим же буттям як 10) принципово інше буттю [36, с. 5]. Чи інакше: в суперечності буття саме свідчить про власне не-буття як інше не взагалі невідомо чому, а завдяки самому ж буттю, як його інобуття. Тобто тут важливо не те, що, крім білого кольору, є купа інших кольорів: зелений, червоний, жовтий *etc.*, – а те, що всі вони – *не білі* [13, с. 508]. І це можливо лише за умови повної й остаточної визначеності буття, коли буття досягає власного смислового кордону *resp.* визначення, за яким – *інше* йому, інобуття. Тому суперечність є кордоном (= збгомом) між буттям і не-буттям у бутті, проте перед лицем інобуття, покладеного буттям для самого себе, сказати б, «із точки зору буття».

⁴ І ця неочевидність передбачає відстань, дистанцію, наявність смислового переходу (*transensus*) між розумінням і не-розумінням, отже – спеціального смислового пояснення.

⁵ Категоріально протилежність є кордоном (= збгомом) між буттям і не-буттям у не-бутті, тобто інобуттям, покладеним не-буттям для самого себе «з точки зору не-буття», коли буття виявляється своєрідним «іншим іншого», тобто саме протилежністю не-буття [13, с. 511; 30, с. 5].

⁶ У діалектичному плані різниця є кордоном (= збгомом) між буттям і не-буттям *par excellence*, власне, інобуттям як таким

стосовно розуміння для іншого. 4. **Незгода** – це становлення розуміння в аспекті **відмінності**⁷ як моменту кількості неочевидності стосовно розуміння для іншого. 5. **Згода (злагода)** – це становлення розуміння в аспекті **тотожності**⁸ як моменту якості очевидності стосовно розуміння для іншого. 6. **Мир** – це розуміння в аспекті граничної *resp.* умоглядної очевидності розуміння для іншого, який сам є втіленим розумінням. Проте – всьому свій час.]

Давши таке робоче визначення конфлікту, ми тут-таки постаємо перед необхідністю його мало не послівних пояснень.

Передусім це стосується самої категорії «розуміння» в її власних суперечних стосунках із «внутрішньою» для неї категорією «знання» й узагалі всією знаттєвою сферою в цілому (1). З іншого боку, не менш важливим видається прояснення питання стосовно специфіки тієї дещо загадкової «суперечності», що вкупі з розумінням приводить нас до загальної дефініції конфлікту (2). Нарешті, вкрай суттєвою виглядає й сама проблема становлення *resp.* увиразнення розуміння на іншому йому оточенні з огляду на різноманітну природу цього «іншого» (3). Можливо, простіше за все пояснити бодай деякі з цих проблем у сократичному діалозі, в якому залюбки візьмуть участь нарівно професійно підготовлені Автор і Зацікавлений читач. А виглядати це може хоча б так.

І.1. Знання і розуміння, знання і життя, любов і мудрість

Зацікавлений читач: – Шановний Авторе, чим – хай поки що на рівні суто феноменологічного і в цьому сенсі цілком до-теоретичного уздріння⁹ – відрізняються знання і розуміння? Чи варто тут узагалі говорити про якусь принципову відмінність між ними? Адже і знаємо, й розуміємо ми лише те, що має смисл, власне – сам чистий смисл, хіба не так?

Автор: – Дійсно, знання саме по собі, як про це здогадався ще Платон у своєму чудовому вченні про розсудливість-поміркваність, або

для них обох, інобуттям «із точки зору як буття, так і не-буття», коли обидва постають «іншим собі» внаслідок перетину смислового кордону [13, с. 512; 30, с. 5].

⁷ У діалектичному плані відмінність є покладання буттям не самого буття, а не-буття саме як не-буття, коли буття своєю визначеністю у власних кордонах, сказати б, «вказує» на інше йому – і тоді отримане співвідношення є відмінністю [13, с. 494; 30, с. 4].

⁸ У діалектичному плані тотожність є покладання буттям як буття ж, коли буття своєю визначеністю у власних кордонах, сказати б, «вказує» на саме буття – і тоді отримане співвідношення є тотожністю [13, с. 494; 30, с. 4].

⁹ Щодо специфіки феноменологічної установки – див. у [31, с. 7–11].

«софросину» (σωφροσύνη), розгорнутому в «Харміді» й завершеному в «Державі»¹⁰, є **самоспіввіднесенням** смислу [24, с. 358^[166e]]. Тому, прагнучи мислити точно, ми стверджуємо, що мислити і знати можна лише **смисл** [38, с. 17]. Більше того, як уже зазначалося, сам цей смисл осмислюється *resp.* виявляється, виражається / пояснюється, власне, народжується (отже, *живе!*) передусім у знаттєвій сфері, або у сфері чистого розуму – як момент його, розуму, самопокладання. І там, де ми пізнаємо сяк чи так осмислені речі світу й будь-які їхні життєві прояви, насправді пізнається й осмислюється саме **смисл** цих речей чи їхніх життєвих проявів, які, таким чином, розглядаються тут в аспекті їхніх *смислових* пояснень¹¹ – як знання *чогось* [35, с. 8].

Зч.: – Гаразд. Отже, і ми це щойно з'ясували, знання як знання *чогось* (і передусім самого знання – саме як знання в його принциповій незвідності ані на що з того, що саме по собі не є знанням, у тому числі й на життя) має пояснювати все на світі, взагалі – життя¹², смисловим чином. Але чи можна стверджувати, що знання *саме по собі* вимагає жити строго у відповідності йому?

А.: – У нашому випадку, люб'язний Читачу, безумовно, ні. Дійсно, з одного боку, чисте знання як таке тільки й знає, що саме себе. Тож його власне існування є цілком знаттєвим «існуванням-у-знанні», інакше – чистим **самоусвідомленням**. Тут **розуміння**, як ми це, сподіваюся, ще продемонструємо згодом, є найперше

¹⁰ Саме в «Харміді», зазначає у зв'язку з цим *О. Ф. Лосев* у «Нарисах античного символізму та міфології», цілком ясно «формулюється ця теза самоспрямованості, самопрозорості чи самоспіввіднесення, необхідно притаманної свідомості» [12, с. 326]. Наголошу: тут ідеться саме про чисту свідомість, свідомість як таку, де смисл як те, що мислить (= суб'єкт), цілком збігається *resp.* синтезується зі смислом як тим, що мислиться (= об'єкт), перетворюючись на «смисл-для-себе», або самоусвідомлений смисл, у думці як такий, – і ця остання виявляється в шостій книзі *Платонової* «Держави» власне знанням (γνώσις) [18, с. 256^[v 476d]; 12, с. 591] як в аспекті його споглядальності (τεωρία), так і в аспекті його предметності, що, між іншим, надає знанню характеру предикації і ширше – співвідносності.

¹¹ А ніяких інших пояснень не може бути. У трансцендентальному *resp.* «гіпотетичному» (υπόθεσις) витлумаченні [4, с. 94; 15, с. 28] вони виглядають так: «...якщо існує щось менше, це означає, що існує і щось більше; якщо щось існує зокрема, то це означає, що воно десь та якось існує також і взагалі; якщо існують частки предмета, то це означає, що існує предмет і як дещо ціле; і якщо предмет чи то існує, чи то не існує, будучи або слабосилим, або тільки потенційним, або тільки залежним від інших предметів, то це означає, що існує й такий предмет, що є безкінечним і за своєю непорушною цілісністю, й за своєю силою та потугою, й за своєю енергією...» [9, с. 79].

¹² Тут мається на увазі й розумне життя смислу в його повному самоусвідомленні, й життя будь-чого, що лише так чи інакше *причєтне* до смислу в його – лише частковим – усвідомлюванні, й життя в його кромішній позасмисловій сліпоті / нестямі, тобто поза будь-яким усвідомленням узагалі.

розумінням себе як знання з боку самого ж знання, власне – його **саморозумінням**, де воно постає як знання, стверджене в самому собі, отже, увиразнене в аспекті свого можливого усвідомлення. Для кого? Для всього принципово іншого йому, не-знання. Але спершу – для самого ж себе.

Так ось, ми з вами, пане Книжнику, і є тим самим «іншим», «не-зовсім-знанням», і наше життя (й узагалі життя – *саме* як життя) ніяк не є математичною формулою. Тож перш ніж жити «за знанням», нам, утім, як і всьому, що саме по собі не є знанням, потрібно ще якось спеціально *долучитися* до знання: чи то в аспекті **співвіднесення** з ним, як це, за *Платоном*, притаманне самому **знанню**, чи то в аспекті власної **покладальності** щодо нього, власного розумного **народження** *resp.* **освіти** на його світлому тлі, як це личить **життю**, чи то, нарешті, в аспекті власної **визначеності-самоспричиненості** – як справжнього **синтезу** знання й життя. У цілому ж скажу більш певно: для початку знання обов'язково треба бодай спробувати **зрозуміти** *resp.* **засвоїти**.

Зч.: – Тоді постає закономірне питання: що ж є дотичнішим до нас, більш «нашим», власне – «засвоєним»: **знання** чи **розуміння**?

А.: – Звісно, розуміння. Воно взагалі завжди «чиєсь», а в цьому випадку *саме* «наше» як становлення чистого, «власного-для-себе», знання на принципово «іншому» йому довікллі – ось хоч би й на кожному з нас чи на нас обох та ба – на людстві в цілому як моментах ніякої не чистоті, а принципово *відносної* (і в цьому сенсі завжди часткової, фрагментарної, перервної, ширше – саме «історичної») **свідомості**. Тобто в *нашому* розумінні ми маємо справу не з самим чистим знанням в аспекті його самовиразу-саморозуміння, а зі знанням *саме* «чийсь» і «чогось», яке відстоїть від чистого знання «на відстань» його власного – іншого щодо знання як такого – носія [30, с. 5].

Інакше кажучи, якщо в знанні як такому визначається й увиразнюється воно *саме*, а в знанні щодо речей світу визначається логіко-поняттєвий кістяк самої речі (*О. Ф. Лосев*), то розуміння – процес значно «багатший». Він не лише суто знаттєвий і взагалі інтелектуальний, але ще й свідомий *par excellence*, зорієнтований щодо того, хто, що, чому й заради чого мислить, – і в цьому сенсі *вольовий, душевний, життєвий, творчий, емоційний, афективний etc.* [38, с. 8–9]. Його здійснює не голій розум, а розум, узятий у відкритості для іншого собі, «не-сповна-розуму», обтяженого не притаманною чистому

розуму «речовинністю» (і в цьому сенсі перерв-ністю й частковістю), що потребує «очищення» (κάθαρσις), аби в аспекті наслідування (μίμησις) взірцевої для нього чистої свідомості розум наче *отямився*, повернувся до себе, справжнього.

Тож розуміння завжди є, сказати б, «суб'єктивним»¹³. У своєму становленні воно передбачає різною мірою інтенсивне *отождження* усвідомлюваного смислу з «іншим», власне, з його «усвідомлювачем»-інобуттям (хоч би й з нашою свідомістю), у світлі якого сам смисл наче наново переструктурується / перенаправляється – й тим самим увиразнюється як факт для іншого, обертаючи таку дієву свідомість – і ширше – всю діяльність інтелектуала на справжню **естетику думки** [38, с. 21]. Ну як Вам такий сюжетний «хід»?

Зч.: – Згоден із ним: приємно, що стара (нео)платонічна традиція донині живе попри всі сучасні філософські «ізми». Тим паче варто підсумувати вже отриманий результат – він видається принципово важливим. Отже, що ми робимо з суто знаттєвою сферою в процесі її становлення-усвідомлення?

А.: – Наразі це очевидно: ми її обмежуємо, отже – зменшуємо, фрагментуємо, перевизначаємо й... так-так, увиразнюємо. Як? Собою – й у такий спосіб робимо її «своєю». Ми її саме привласнюємо і взагалі – маємо.

Зч.: – У такому разі кого ми прагнемо відшукати в цьому – с'як чи так «привласненому», «власному», «своєму» – розумінні знання, чого б таке знання не стосувалося саме по собі, як таке¹⁴?

А.: – Себе.

Зч.: – Очікувано. Але ось що цікаво: себе – з усіма своїми негараздами й усім своїм зазвичай не вельми доладним життям, чи себе у власній правильності, справжності, тобто такого, яким ми хочемо й маємо бути? Себе по суті?

А.: – Ну, стосовно різноманітних скособочень наших «життєвих траєкторій», то тут не варто навіть щось спеціально шукати: ось вони, перед нашими очима – й ми чи не щодня переживаємо їх як більш чи менш дошкульні життєві невдачі. Тож, привласнюючи завдяки розумінню той предметно визначений для розуму смисл, що його звично називають **знанням**¹⁵, ми – свідомо чи навіпацки – шукаємо в ньому себе саме як «іншого» (= «іншого <щодо> іншого») стосовно

¹³ Якщо розуміти суб'єктивність як більш складну структуру все того ж об'єктивного світу.

¹⁴ Звісно, тут ідеться про спробу відшукати дещо *п о з а* самим знанням як таким.

¹⁵ Пор.: «...знання є, за вченням Платона, спрямованість на предмет» [12, с. 332].

всіх власних негараздів. Шукаємо, сподіваємось, що в цьому дивовижному життєвому потягу до себе як до іншого собі, справжнього, тобто взятого у всій своїй «правильності» *resp.* розумності («отямленості»), ми матимемо шанс на зустріч із тією специфічною «мірою», на тлі якої тільки й можна визначити власні негаразди як негаразди – й водночас відповісти на питання про те, що таке для нас істинний «гаразд». А це і є – **самовизначитися по суті**.

Зч.: – Хвилиночку. Але ж з огляду на останнє зауваження я не можу не пригадати одне красне слівце. Тому поставлю питання руба – і хай одночасно це буде питання про актуальність старого філософського знання. Отже, як від часів *Платона* називається такий життєвий потяг до іншого заради цього ж таки іншого, проте як до самого себе, але зрозумілого вже в цій своїй правильній «іншості» від будь-яких власних незугарностей, або у власній справжності?

А.: – На щастя, ми обидва ще пам'ятаємо правильну відповідь. Це – **любов**.

Зч.: – Ось так потроху все й починає ставати на своє місце. Але зробимо разом ще один крок до останньої таїни розуміння. Отже, знання, в якому ми віднаходимо себе, або знання, в якому ми *любимо-знаємо* і завдяки якому, на тлі якого, чи у світлі якого, таким чином, самовизначаємося, має стосуватися лише чогось певного, певних предметних галузей світу чи будь-чого взагалі?

[До речі – знову на (про) майбутнє: **ідентифікація** (вгадайте – чия?) з собою, справжнім, або самовизначення, через знання називається **освітою**.]

А.: – Ні, воно, звісно, стосується будь-чого взагалі. Адже знання *в принципі* є нейтральним до життя. А інакше нам тільки й залишалося б пояснювати одну галузь життя через іншу, зводити їх одна на одну, не знаючи напевно їх обох. І все це – без осягання того, що таке справжнє знання та звідки воно озивається до нас. Знання як таке. Знання саме по собі. Знання, взяте до будь-якої його очевидності, несуперечності, об'єктивності, адекватності й узагалі всіх можливих **критеріїв істинності** знання, що є цілком мертвими, ніяк не верифікованими абстракціями без вихідної наявності / даності самого знання.

Зч.: – Але що отримує світ завдяки знанню?

А.: – Повернення до власного смислу. А якщо точніше – власне **сміслові пояснення**, тобто за-свідчену знанням **поясненість** узагалі.

Зч.: – І в цих смислових поясненнях знання зберігає свою принципову відокремленість, нейтральність щодо життя чи навпаки – об'єднується з ним?

А.: – Тут у нас має бути повне взаєморозуміння: об'єднується, але специфічним чином, – звісно, не грубо-натуралістично, речовинно, а в **розумі**.

Зч.: – Тоді чи не пригадати все до кінця? Як там у греків зветься цей фактичний, даний засобами обопільного облаштування синтез знання й життя, де від знання береться його співвідносно-повторювальна *resp.* «іпотесна» (Платон), власне – гіпотетична, буквально-таки «основоположна» [4, с. 94], природа, а від життя – його розумна (само)покладальність (Плотін), аби вкупі вийшла вічна / зафіксована в історичному ритмі часу визначеність суцього?

А.: – Так-так, це і є **мудрість** [39, с. 4] – хіба ні?

Зч.: – В її ствердній самовизначальності. І як нам дотягнутися до неї?

А.: – А ось саме завдяки тому смислового моменту в ній самій¹⁶, або даному в становленні **синтезу знання й буття**, (само)співвіднесення й (само)покладання, що його здійснено в аспекті / засобами саме **знання**, тобто через механізм (само)співвіднесення будь-якої речі і світу в цілому з їхньою власною справжністю¹⁷. Такий синтез знаттєвості й чуттєвості, згадаймо, представлено в *Платонових* діалогах «Теетет» [22], «Менон» [19] чи «Бенкет» [21], де він і знаходить своє, нещодавно згадане в нас ім'я – **«любов»**¹⁸. Саме любов повертає мудрість зі сфери чистого знання з усією його нейтральністю щодо життя до самого життя, аби знання це стало знанням *для іншого*, реальним синтезом знання й життя *resp.* **живим знанням**, завдяки якому це «інше» (хоч би й ми з вами) отримує в процесі **освітлення / освіти** свою

¹⁶ Щодо смислової структури мудрості у феноменологічному плані – див. у [37].

¹⁷ Це є співвіднесення в діапазоні від відмінності до тотожності речі самій собі. Пор. ще раз думки *О. Ф. Лоссева* щодо платонівської *σωφροσύνη* («поміркованості») в її «самоспрямованості, самопрозорості чи самоспіввіднесенні, що необхідно притаманна свідомості» [12, с. 326].

¹⁸ Див. цей «хід» у [12, с. 397–410]. Можливий, за *О. Ф. Лоссеви*, й інший хід, розглянутий *Платоном* у [17]: знання синтезується з буттям засобами самого буття – й маємо душу як живу істоту, яка містить у собі власний буттєвий виток, тобто є справжнім організмом. Що ж до синтезу в аспекті самого синтезу, отже, взятого в його повній самоспричиненості (пор. «чотирипринципну» модель *Аристотеля*), то тут оповита любов'ю-знанням душа, перетворившись на художній витвір, або на самодостатню у своїй довершеності *resp.* самовизначеності живу істоту, постає справжнім міфом [23]. І тоді на сторінках *Платонові* «Держави» [18, с. 212–221, 262–294] народжується вчення про філософа, який 1) феноменологічно споглядає сутність речей у чистому розумі, 2) трансцендентально припускає можливість втілення ідеї *resp.* «гіпотези» речі в чуттєвій речі й 3) діалектично синтезує знання й буття в правильному сходженні до Блага як справжнього міфу й дійсного передпочатку речей [12, с. 588–593; 31]. Це і є знамените платонівське «полювання на смисл», де мисливці-філософи здобувають можливість споглядати саму істину.

справжність, отже, й власну міру (пор. знамениту античну «середину»).

Зч.: – Як же нам остаточно визначити предмет цієї дивовижної любові?

А.: – То є **любов до смислу** і взагалі до **смислових пояснень життя**. Того самого життя, яке в **мудрості** обертається на **практичну вправність** (= фактично втілене вміння-розуміння), або на **фактично привласнене знання**. Й у своєму суперечному становленні це принципово **пояснення життя** *resp.* «**я-знання**» *resp.* **розуміння** зазвичай долає шлях від **війни** до **миру**, що лежить через **конфлікт**¹⁹.

І.2. Розуміння і... розуміння, суперечність і... суперечність, або Розуміння в аспекті власного становлення на «іншому»

Зч.: – Отже, проблема розуміння в її «конфліктному» прочитанні проклала нам шлях до більш широкої проблематики знання і життя, мудрості й любові. При цьому саме розуміння, згадаймо, виявилось прямо пов'язаним із питанням очевидності / неочевидності знання для того, що / хто так чи інакше, у власне знаттєвій чи познаттєвій сфері не є самим чистим знанням як таким. Своєю чергою, той момент неочевидності смислового переходу від знання до розуміння, який у логічному плані було позначено як **«суперечність»**, і вивів нас зрештою на робоче визначення **КОНФЛІКТУ** як становлення розуміння в аспекті суперечності, або моменту наявної *resp.* фактичної неочевидності розуміння для іншого. Тож тепер, гадаю, настав час придивитися до самої цієї **суперечності**, яка є своєрідним внутрішнім нервом конфлікту. Він, дійсно, передбачає суперечність, але між чим і чим?

А.: – Слушне питання. Спробуймо відповісти на нього в кілька «кроків».

Передусім зважмо: у випадку **розуміння** йдеться про вихідну **суперечність** між **знанням і не-знанням**, або про той момент **становлення** знання на собі самому, який є справжнім синтезом знання й не-знання, даним, проте, у сфері знання, коли не-знання постає як «інше» щодо самого знання, саме його – заперечне чистому знанню – «інше».

[Увага! Мова не про становлення розуміння, де народжується конфлікт, а про становлення самого чистого знання, де народжується розуміння. Тут смисл виявляє, стверджує

¹⁹ Див. раніше вже сформульовані мною визначення всередині конфліктної сфери буття.

себе саме як **смысл** – в усій своїй визначеності й певності. Отже, він передусім самостверджується, перетворюючись на «**смысл-для-себе**», або **самоусвідомлюваний смысл**, адже ніщо, крім самого смыслу, не може бути ним самим чи засвідчити його справжність. Що це означає суто діалектично? Це означає, що єдиний смысл наче **подвоюється**. Він обертається на смысл як «**те, що мислить**» *resp.* **суб'єкт**, і смысл як «**те, що мислиться**» *resp.* **об'єкт**, тобто визначається через інше собі, інакше – пізнає себе. **Пізнання** ж бо і «є 1) покладання 2) смыслом (ейдосом) 3) себе самого 4) для себе самого 5) як визначеного через інобуття» [8, с. 31]. Треба тільки пам'ятати, що від початку у сфері смыслу ніякого подвоєння не спостерігалось, а був єдиний смысл як такий, що тепер почав виявляти себе... так-так, самим собою, тобто постав в аспекті власної визначеності й певності. Тож суб'єкт і об'єкт за таких умов є принципово одним і тим самим смыслом, але розглянутим у різних аспектах, під різним кутом зору. Тому вони обов'язково збігаються в **мисленні** – і цей результативний збіг, де **думка** фактично стверджується у власній **предметності**, обертаючись із нею на єдине ціле, й називається **знанням**. Натомість, якщо цей результат, **чисте знання**, ще й спеціально розглянути в аспекті **суперечності** – як ту предметність думки щодо її об'єкта, що не лише забезпечується їхнім смысловим збігом у власне знаттєвій (= свідомісній, або ще – інтелігентній) сфері, але є **символом** *resp.* наслідуваним **зразком** для неї самої, а також для всього можливого її інобуття, – так ось, такий «зразково-суперечний» суб'єкт-об'єктний збіг-синтез, або увиразнена для іншого відповідність думки самій собі як власному предмету мислення, називається **розумінням**. Коли ж розуміння не лише увиразниться у власній – символічній – зразковості для всього принципово іншого йому, а й почне суперечно відтворюватися / ставати / помножуватися / подрібнюватися на ньому²⁰, ми отримаємо **конфлікт**.]

Важливо тут, мій розумний Друже, ось що: згаданий синтез знання й не-знання передбачає його можливу реалізацію принаймні в чотирьох сферах.

По-перше (див. попередній абзац), це становлення, отже, й утілення чистого знання в аспекті його **розумного самовиявлення** як такого, інакше – на самому собі як своєрідному внутрішньознаттєвому «*іншому*», меоні (μη ὄν).

У своїй знаттєвій результативності воно й обертається на **розуміння**. То є повний збіг у чистій свідомості п'яти моментів: 1) принципово понадусвідомлюваної **всепотужності** (*omnipotentiae*) знання в-собі – як справжнього **витоку** всієї можливої знаттєвості взагалі, 2) його умосяжної **гіпотетичності** – як **основоположення** розуму-першопринципу в його визначеності для-себе, 3) його умоглядно-умосяжного **усвідомлювання** в-собі-і-для-себе аж до 4) повного фактичного **самоусвідомлення** (= розумного **породження / втілення**) ним самого себе для-себе-і-для-іншого в усій своїй споглядальній **теоретичності** *resp.* «**видимості**»²¹, коли така **теорія** як чисте знаттєве **тіло** й фактично-свідомо (= саме споглядально) дана **самознаність** ще й спеціально постає 5) в аспекті для-іншого, що не є чистим розумом і чистою свідомістю, як справжній **символ** *resp.* **зразок**²², власне – очевидний вихідний **принцип**²³, будь-якої **зрозумілості** (= **відкритості** знання для іншого) взагалі.

Звісно, тут не йдеться про «конфлікт»²⁴. Натомість передбачається, що знання смысловим чином породжується *resp.* самоусвідомлюється на тлі будь-якого не-знання, яке воно саме теж породжує самим фактом власної самовизначеності-самоусвідомленості (= знаттєвості), – і в аспекті, чи у світлі, цього вагомого «не-» знання нараз набуває відтінку **порівняння**. Тож не змістовно, а суто **типологічно** місце **конфлікту** у сфері становлення чистого знання, або у власне знаттєвій сфері, обіймає **порівняльність**.

[*Порівняльність як момент становлення знання в аспекті саморозуміння посідає місце в такому ряду знаттєвих співвіднесень: а) в аспекті чистої співвіднесеності – знаттєва тотожність / відмінність, або предметна визначеність знання як такого; б) в аспекті зіставляння – знаттєва різниця як суміжна інакість предметно визначеного знання; в) в аспекті порівняльності (див. ступені порівняння) – знаттєва суперечність як орієнтована інакість будь-якого не(до)знання щодо знання; г) в аспекті заперечуваності – категоріальна протилежність речей знанню як вищий ступінь інакості взагалі.]*

²¹ Пор.: θεωρία – букв. 'видовище'.

²² Пор.: παράδειγμα – букв. 'приклад, зразок, доказ'.

²³ Відтак цей першопринцип за своєю природою є раз і назавжди недовідним, власне – цілком умоглядним. Тобто він ніяк і нічим не доводиться, а саме безпосередньо *вбачається* розумом як аксіоматичний. У цьому сенсі він є саме до-теоретичним, отже, має символічну природу, виявляючи для світу останню таїну розуміння як його, світу, принципову поясненість.

²⁴ Ніяких конфліктів у знаттєвій сфері в принципі нема. Знання за своєю природою передбачає не конфлікт, а (само-)співвіднесення. Конфлікт як такий належить сфері розуміння *par excellence*, що дана тут не лише в аспекті 1) суперечності, але й на тлі власного 2) становлення.

²⁰ Власне – розумно й м е н у в а т и це інше.

Зч.: – Але ж, мій Авторе, це лише перший «крок», чи не так?

А.: – Саме так, тож уперед – назустріч новим пригодам.

Крім цієї першої суперечності між знанням і не-знанням в аспекті синтезу *resp.* становлення знання на внутрішньознаттєвому меоні, таку ж суперечність можна, по-друге, углядіти і в аспекті становлення (= утілення) чистого знання як такого на тому, що саме по собі вже не є ніяким чистим знанням. Ідеться про цілком позазнаттєве «*інше*», власне, про його, чистого знання, зовнішньомеональне, фактичне – і в цьому сенсі завжди лише сяє чи таке²⁵ – **інобуття**.

Тут ми, люб'язний Читачу, зустрічаємося вже не з розумінням у суто знаттєвій, чи, мовою старого платонізму, інтелігентній, сфері, як із власне свідомим (знаттєво-меональним *resp.* внутрішньомеональним²⁶) розумінням, або з синтезом знання й не-знання, інакше – становленням самої знаттєвості як певного **сміслового принципу**. Ідеться, навпаки, про розуміння у сфері власне позазнаттєвій (саме зовнішньомеональній), де діють не смислові **принципи** як такі, а пояснювані ними **речі** *resp.* «**факти**». Речі, що самі по собі не є смислом і знанням, а за своєю природою є чимось цілком «іншим» смислу і знання, власне, звичайними а) органічними речовинами: частками, елементами чи сполуками, б) фізичними речами або навіть в) живими організмами та істотами – пожилльцями рослинного і тваринного світу.

Зч.: – Але чи маємо ми право залишити речі світу взагалі без смислу і знання? Адже якщо речей нема для знання, їх узагалі нема для думки – саме як чогось визначеного й певного, відкрито-го для розуміння й життя, чи не так?

А.: – Не зовсім. Звісно, речі тільки тому й існують саме як певні, отже – *різні* речі світу, що вони якось дотичні до знання. Але нічого не заважає нам у порядку розгортання загальної діалектики знання і розуміння спеціально зафіксувати **самий момент** цієї зовнішньомеональної, принципової «іншості» речей усій знаттєвій сфері в цілому. Тут знання присутнє саме *від'ємно*, наприклад, у вигляді цілком знеособлених так званих «**законів природи**». Тоді самі речі є принципово позазокладеними власному смислу, знанням й одна одній.

²⁵ Пор.: фізичне, органічне, чуттєве, розумне (ноетичне), особистісне, виразне *etc.*

²⁶ З огляду на можливі уточнення різноманітних видів / форм предметності, отже, знання, всередині самої знаттєвої сфери у зв'язку з діалектичною – в душі *Платонового* «Парменіда» [20] – структурою розумного ейдоса як інтелігентно, в аспекті (само)усвідомлення, даної одиничності рухливого спокою самотождної відмінності [7, с. 129, 175; 14, с. 687–689].

Така позазокладеність призводить до того, що характерне для знаттєвої сфери **співвіднесення** в плані розумної визначеності-невизначеності поступається місцем **порівняльності** щодо буттєвої якості чи визначеності в просторі й часі. І тоді річ а) в аспекті **тотождності** собі визначається її **місцем** щодо суміжних з нею речей – у душі антитипії за *Локком* чи *Ляйбніцом* [6, с. 380], б) в аспекті **відмінності** – її **окремістю**, або **позазокладеністю**²⁷ *resp.* **механічною частковістю**, щодо знання, в) в аспекті **різниць** – її **суміжністю** з іншими речами, г) в аспекті **суперечності** – різноманітністю **буттєвої якості / життєвих функцій**, нарешті, д) в аспекті **протилежності** – її обумовленим зовнішніми факторами-причинами **руйнуванням / знищенням**.

Як бачимо, тут ще нема **конфліктності** в строгому сенсі, натомість не змістовно, а суто *типологічно* місце конфлікту як своєрідного «**простору хаотизації**» в рамках вихідної зустрічі знання з принципово позазнаттєвою сферою обіймають **суперечні буттєві якості / життєві функції** речі, коли колір, розмір, вага, густина, швидкість *etc.* «мають значення». На різних буттєвих рівнях це відносні *resp.* реактивні характеристики часток, елементів, сполук та фізичних об'єктів, суперечні фізичні якості, явища мутагенезу чи механізми пристосування до довкілля – на тлі **різниць** щодо правильного розподілу електронів по орбітах, точного місця елементів у таблиці *Менделєєва*, рівномірного руху фізичних об'єктів, адекватних

²⁷ Позазокладеність речі в сенсі «чистого» *resp.* МАТЕМАТИЧНОГО ПРОСТОРУ й ЧАСУ поза її матеріальним «наповненням» означає можливість її визначення не на підставі неї самої як такої (про це нічого не відомо!), а на підставі сполученості з іншими речами лише в аспекті взаєморозташування й механічної послідовності їхньої появи в просторі-часі, тобто саме з точки зору МАТЕМАТИЧНОЇ НЕОБХІДНОСТІ. З іншого боку, позазокладеність речі в сенсі ЕМПІРИЧНОГО *resp.* ФІЗИЧНОГО ПРОСТОРУ й ЧАСУ, тобто саме з урахуванням її матеріального, буттєво-якісного «наповнення», означає можливість її визначення не на підставі неї самої як такої, тобто не з огляду на її власну сутність (про це знову ж таки нічого не відомо), а на підставі її фізичної сполученості з іншими речами в аспекті фізично-матеріальної, або каузальної (= причинно-наслідкової), взаємодії, інакше – саме з точки зору ФІЗИЧНОЇ НЕОБХІДНОСТІ. Характерно, що в обох випадках підстава для визначення речей і встановлення зв'язку між ними є суто зовнішньою, тобто цілком *механічною*, а математична й фізична необхідність є неусувними формами необхідності для так само зовнішньої самими речам формально-логічної думки. Така думка за відсутності внутрішньої підстави мислення у вигляді ейдетичної смислової «картинки» речі послуговується ще й **мотиваційною необхідністю** («видимою зсередини причинності») – з огляду на наявність часово-просторово визначеного суб'єкта, а також **логічною необхідністю** – у вигляді знаменитих логічних законів [33, с. 151], що дозволяють зводити істинність суджень «на яку-небудь зовнішню (по відношенню до даного судження) підставу» [11, с. 433, 434]. Тож в останньому випадку маємо або **формальну істинність** – у разі зведення одного судження на інше, або **матеріальну істинність** – у разі зведення судження на безпосередній (зовнішній чи внутрішній) досвід [11, с. 434].

метаболічних реакцій організму чи усталених біоценотичних ролей у просторі сенсуального буття [36, с. 6–7].

[І знову – на майбутнє. Пор. наявні механізми суперечності щодо різних рівнів буття / буттєвих форм: а) речовинне буття – реактивність; б) фізичне буття – зіткнення; в) органічне буття – подразнення; г) сенсуальне буття – відчуття. Продовжуючи цей ряд у сферу д) розумного *resp.* ноетичного буття (про яке – згодом), маємо: д¹) перцептивне буття – почуття / враження; д²) імагінативне буття – уявлення / настрої; д³) когнітивне буття – свідомість / усвідомлення. Нарешті, для сфери е) софійного *resp.* особистісного буття це **чесноти**, а для сфери ж) гіперноетичного *resp.* надрозумного буття – сам **виток конфліктності між знанням і життям** ²⁸.]

Зч.: – Цікаво, любий Авторе. Та все ж таки факти мають розглядатися не тільки в їхньому власне позазнаттєвому вимірі – як зовнішні щодо знання речі світу. Адже реальні речі у своїй певності й визначеності завжди приймають на себе, втілюють на собі знання. Звісно, вони втілюють це знання частково, фрагментарно, лише тією чи іншою мірою, з *різним* – максимальним, мінімальним, навіть чи не нульовим (як ми щойно переконалися) – ступенем **інтенсивності** ²⁹. Але колись-бо ці до часу німотні у своїй знаттєвій нестямі речі світу таки отямляться. І тоді в цьому, третьому за нашим ліком, акті суперечності...

А.: – ...І тоді розуміння як увиражений для іншого синтез знання й не-знання, розглянутий на тлі власного становлення як реалізації принципу й методу смислового «пробігання» *resp.* охоплення смыслом відповідної йому фактичності в плані трансцендентального підведення всієї її якісної пістрявості під певні розумні принципи (установки віри / розсудкові уявлення / наукові поняття) ³⁰, обертається на а) чуттєве сприйняття, б) образне уявлення чи в) смислове (теоретичне) **пояснення**, аби в останньому випадку увиразнитися у визначеннях, судженнях й умовиводах різноманітних

²⁸ Див. у [36, с. 6–10].

²⁹ Пор. у О. Ф. Лосева: «Цей меон такий, що спілкування з ним приводить сутність до скорочення, зменшення, чи то... самооформлення сутності в цьому пункті є таким, що вона тією чи іншою мірою перестає бути самою собою» [7, с. 181] – аж до пітьми ніщо [7, с. 153].

³⁰ Пор.: гіпостазовані *resp.* втілені роди сущого: річ (тіло, маса, величина *etc.*), якість (місце, об'єм, положення, знаходження, простір, колір *etc.*), кількість (вимір, густина, час, рух – як фактично втілений час: переміщення, напрям, швидкість; звук, ритм *etc.*); гіпостазовані відношення: причина ↔ наслідки (необхідність, сила, енергія, вплив, випадковість, потенція *etc.*), форма (ціле ↔ частки, розмір, склад) і т. і. [7, с. 174–180; 32, с. 41].

(теоретичних чи «емпіричних») наук ³¹, що розгортаються в суто розумній сфері, серед розумних форм буття.

Зч.: – Але чи є в цих поясненнях момент **конфліктності**?

А.: – Ні. Тут нема ніяких конфліктів як таких. Тут 1) **тотожність** теорії речі самій собі й пояснюваній нею речі постає як **істинність** теорії, 2) **відмінність** теорії речі від пояснюваної нею речі – як **гіпотетичність**, 3) **різниця** теорій щодо речі – як їхня **ймовірність** (= **конкурентність**), 4) **суперечність** теорій – як їхня ж **проблемність**, а 5) **протилежність** теорій – як **хибність**. У загальному ж плані на рівні розумних *resp.* ноетичних форм буття, де знання постає моментом не зовнішнього, механічного ³², а внутрішнього, органічного визначення речі, власне – її фрагментованого в історії самовизначення, досліджувана нами суперечність ³³ набуває вигляду суперечності між **знанням і не-лише-знанням**, або між **чистим знанням**, знанням як таким в усій його *теоретичній* цілісності й континуальності – і **знанням, що стає**, в усій його *історичній resp.* більшій чи меншій частковості, фрагментарності та перервності, власне, **знанням усвідомлюваним** – кимось і якимось.

Зч.: – То це і є справжнім «кінцем процесу»?

А.: – Ні-ні, не поспішаймо. Просто з цього моменту починається найцікавіше в нашому філософському детективі під назвою «**КОНФЛІКТ**».

Відтепер ми маємо право прямо поставити питання вже не про саме **знання** в його внутрішньо-чи зовнішньомеональному **становленні**, а про зовнішньомеональну долю **розуміння** як результативно-виразного **синтезу** знання й не-знання, власне – того, що ми назвали «**знанням чогось**», або «**не-лише-знанням**». Ідеться про становлення (отже, своєрідне «розтягування», розподіл, принципове подрібнення, фрагментацію, тут – «історичність») розуміння на тлі *інших* йому – саме зовнішньомеональних – (само)розумінь.

Зч.: – Якщо я не помиляюся, мовою філософії це є **становлення розуміння** в аспекті покладання розуміння в зовнішнє йому «**інше**»?

А.: – Саме так, причому таким максимально дієвим «іншим» тут виступає окрема / колективна – насамперед людська – свідомість і навіть

³¹ Пор. науки про смисл / розуміння / вираз / творчість / факт *etc.* [38, с. 29].

³² Як це має місце на фізичному чи органічному рівнях буття, де річ не знає себе ані в собі самій, ані в «іншому» собі й не знає самого факту такого незнання, тож усі її визначення є тут саме зовнішніми їй – і в цьому сенсі цілком «чужими» (хоч би й «нашими») – визначеннями речі.

³³ З огляду на *інтенсивність* такого самовизначення.

людство в цілому. Інакше кажучи, в широкому плані йдеться про класичний синтез «смислу» і «факту», проте даний саме у сфері та засобами «факту»: множинно, подрібно, плинно й узагалі мінливо, тобто саме відносно й неостаточно.

Скажімо, у світлі меонально-особистісного буття, де цілком безвідносний, чистий розум поступається місцем відносному самоусвідомленню й утверджується в ньому / втілюється ним, тобто обертається на історію як становлення самоусвідомлюваного буття, **конфлікт** теж постає у вигляді історії. Але це історія, що дана не сама по собі, *par excellence*, а історія в аспекті її суперечного, отже, фрагментованого, або скороченого, життям **розуміння**, до того ж – розуміння перед лицем усіх *інших* можливих розумінь як власного «іншого», що має вигляд ноетизованого меону (меонізованого ноезису). Тож і тут, і з огляду на інші (хай найпростіші) буттєві форми, що, проте, так чи інакше, але вже через саму свою смислову визначеність якось же долучені до феноменів смислу й знання та його – сякого чи такого – розуміння, можна з упевненістю констатувати: **конфлікт** – **родова ознака розуміння**, що постає на тлі свого становлення в аспекті **суперечності** *resp.* моменту **неочевидності** знання для «іншого» як самоусвідомлюваного «не-лише-знання».

Зч.: – Звідси, ключове питання, з якого варто починати конфліктологічну експертизу, виглядає так: «У який спосіб ця онтологічна ознака усвідомлюваного розуміння, його **конфліктність**, реалізується щодо *різних* рівнів / форм **буття** (давньогр. *ὄν*) і *різних* рівнів / форм **знання** (давньогр. *ἐπιστήμη*)?».

А.: – Відповідь на згадане питання повертає нас до онтоепістемології **конфлікту**, як її представлено і в [36], і в цьому тексті. Тож відразу наголосимо на певному буттєво-знаттєвому (саме онтоепістемологічному) «обмеженні» в генезі й розвитку конфлікту: **розв'язання конфлікту** як «**подолання суперечності**» на рівні **оцінки**³⁴, **звіту**³⁵ і **прогнозу**³⁶ здійснюється у спосіб, обумовлений «пропискою» цих моментів становлення самоусвідомлюваного суперечного розуміння як поточних «конфліктних станів справ» на відповідних ієрархічних щаблях розумно облаштованого світу. Ті щаблі, специфікуючи конкретні **форми конфліктності** [30, с. 8], й обумовлюють певний **рівень і спосіб** реалізації конфлікту в його

кореляції з **індикаторами** нижчих і / або вищих буттєвих рівнів. Такий інструментарій, узятий у своєму систематизованому вигляді та на тлі відповідних **індикаторів оцінки** й навіть самої **мови конфлікту**, відображає **типологію конфліктів** на власне онтоепістемологічних засадах, інакше кажучи – з огляду на вчення про рівні й форми **буття** та співвідносні з ними рівні й форми **знання**³⁷.

Подібну версію типології конфліктів і було запропоновано автором у [36]. При цьому я спеціально привернув увагу до важливого суміжного **параметра конфлікту** – його інформаційно-пропагандистського (точніше, агітаційного) виміру, що реалізується в інтерпретативному полі **індикаторів оцінки конфлікту**. Тут, у «світі людей», де **факти** як безпосередні носії смислу поступаються місцем асоціативним **зв'язкам із приводу фактів** і в гру вступає специфічна **мова конфлікту**, часто розгортається небезпечний «інформаційний маскарад», у сутінках якого конфлікти вправно перемішуються їхніми ініціаторами / маніпуляторами з одного буттєво-знаттєвого рівня на інший.

Частину цієї повчальної «картинки» разом з її конфліктною мовою вже було відтворено для нижчого щодо людини, але інклюзивного для її світу рівня фізичного буття [6, с. 11–13]. Проте інші буттєво-знаттєві щаблі «світу людей», розглянуті під схожим кутом зору, все ще лишаються німими. Крім того, ще не з'ясовано питання щодо специфічних «порівневих» **засобів** розв'язання конфлікту / **інструментів** конфліктної аргументації.

Зч.: – То що – в путь?

А.: – Дійсно, варто спробувати знову зазирнути за лаштунки «інформаційного маскараду», аби привичаїтися «читати» конфліктний простір у різних «іпостасях» саме *по суті* – в його не лише поверхневих, але й глибинних структурах³⁸, де перші є лише машкарою / камуфляжем для других, або для пояснень вищого, власне смислового, ширше – свідомісного рівня³⁹. Ось тут і потрібен **філософ**,

³⁴ Оцінка обернена в минуле, і за нього відповідають експерти [38, с. 59].

³⁵ Звіт обернений у теперішнє, і за нього відповідають аналітики [38, с. 59].

³⁶ Прогноз обернений у майбутнє, і за нього відповідають консультанти [38, с. 59].

³⁷ Варто пам'ятати, що на буттєво-знаттєвому щаблі «світ людей» ситуація ускладнюється: тут конфліктні дії на нижніх – пор. власне речовинній, фізичній чи органічній – щаблях буття можуть бути *переміщені* їхніми безпосередніми учасниками та / або посередниками чи спостерігачами на вищ, власне ноетичні, де вони й отримують свої останні пояснення. Звісно, можливий і зворотний «хід», що автоматично призводить до відчутної баналізації, а надто ескалації конфлікту з урахуванням інструментів / засобів, специфічних саме для «нижнього світу».

³⁸ У термінах трансформаційної граматики *Н. Хомського*.

³⁹ Пор. [42, с. 73], де поверхнева структура речення «визначає його фонетичну інтерпретацію й пов'язана з фізичною формою реального висловлення, з його формою, що сприймається чи відтворюється», а глибинна структура «є базисною абстрактною структурою, що визначає семантичну інтерпретацію».

або інтелектуал, який працює зі змістом навпрост [38, с. 29]. Тож ми, перервавши діалог, повернімося до авторського монологу.

II. БУТТЄВО-ЗНАТТЄВІ ФОРМИ КОНФЛІКТНОСТІ ТА ЇХНЄ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ «ПІДКРІПЛЕННЯ»: ІНДИКАТОРИ КОНФЛІКТНОСТІ, МОВА, РІШЕННЯ

До філософів, сторожових псів критичного мислення, вимоги є вищими, аніж до інших.

Н. Талєб. Чорний лебідь [40, с. 454]

Отже, поставимося до проблеми філософськи: ставки є надто високими.

Маємо **дійсність** як синтез чистої ідеальності й матеріальності – й вона увиразнюється для інших *resp.* усвідомлюється в **розумінні** [36, с. 4]. При цьому кожен конкретний акт відносного (людського) розуміння як момент становлення розуміння на ноетизованому меоні⁴⁰ в реальному житті з його так чи інакше позасмисловими вимірами виявляється потенційно **конфліктним**.

Тут варто нагадати, що ця конфліктність та її можливий рівень прямо залежать від того, наскільки *інтенсивно* в згаданому становленні-синтезуванні окремішня, меонізована свідомість – і в цьому сенсі завжди, так би мовити, **недосамосвідомість!** – виявляє, увиразнює, втілює, отже – подрібнює, проблематизує й тим робить принципово суперечним визначальний для неї власне свідомісний (розумний), ідеально-ноетичний момент розуміння. Чистого розуміння, розуміння як такого, тобто воістину повного й остаточного **саморозуміння**, що його всі ці окремішні недо(само)свідомості лише так чи інакше – принципово варіативно й різноцінно⁴¹ – наслідують і буквально несуть на собі у всій різноманітній позасмисловій «тілесності»⁴² власного «недо-».

речення». В історичному плані варто зазначити, що цей структурний розподіл було введено ще *Ч. Хокеттом* у роботі "A course in modern linguistics" (1938).

⁴⁰ Термін «ноетизований меон» підкреслює: розумна (ноетична) форма буття береться тут у її поцейбічному, людському (принципово відносному та скінченному – і в цьому сенсі цілком умовному) вимірі, як зовнішній, проте «пророблений» розумом меон для наслідуваної / відтворюваної нею сфери чистої свідомості. Саме меонально-ноетична природа людської свідомості пояснює всю її **непевність**, отже – множинність, частковість, варіативність, проблемність і суперечність.

⁴¹ Через очевидну дистанцію між чистим розумінням як таким – і розумінням увиразненим, сьак чи так (отже, принципово по-різному, але завжди лише *частково*) втіленим на «іншому».

⁴² Хімічний, фізичний, органічний, чуттєвий, особистісний, історичний, соціальний, стильовий *etc.*

*[Несуть тією мірою, в якій вона, ця тілесність, не просто є, але щось фактично значить. Значить попри всю її суперечність, але й завдяки їй як необхідному моменту фактичного, отже – множинно-варіативного і в цьому сенсі саме конфліктного втілення розуміння. І ця конфліктність передбачає різноманітні рівні саморозуміння як рівні причетності до сьак чи так зрозумілого знання, або ще – рівні його можливої очевидності *resp.* безпосередності, причому будь-які зміни в цій очевидності кваліфікуються як **інформування**. Так саме порівнево визначене розуміння постає своєрідним **індикатором** конкретних рівнів буття. Тож реальний буттєвий статус речей світу визначається їхньою причетністю до світу знання, а життя – цілком за Плотіном (див. раніше) – перетворюється на суцільне (само)покладання розуму.]*

То є справжній шлях нагору.

В аспекті ієрархічного становлення цього знаменного для світу синтезу **знання** й **життя** як принципово поясненого життя, що його від часів античного філософування називають **мудрістю**, тобто життєво ствердженим знанням і знаттєво визначеним життям (див. раніше), а точніше – власне софійним буттям, – так ось, найважливішими етапами такого мудрого сходження в напрямку світової **справжності**, або від позасвідомого «нуля» до надсвідомо-містичного розчинення в «океані безкінечної істини» (*Бернар з Клерво*), є:

0) **позазрозумілість**: рівень речовини як того чи іншого стану матерії;

1) **знєтяма** в іншому: рівень фізичних речей світу, або неживої природи;

2) різні рівні **усвідомлення**: ієрархія ззовні-розумного життя в живій природі (від найпростіших форм до рослинних і тваринних організмів);

3) різні рівні **самоусвідомлення** – місце, де народжується **конфлікт**: ієрархія власне розумного (= ноетичного) життя в живій природі;

4) стверджуване у своєму цілковитому самоусвідомленні *resp.* особистісне життя – як життя *історичне*, власне – **історія**;

5) надрозумний **виток** будь-якої розумної життєвості взагалі, або містичний **екстаз**.

У світлі реалізації світом власної **конфліктності** як даної в становленні **самоусвідомлюваної суперечності розуміння** ця ієрархія отримує такий – порівневий – вигляд [36, с. 6–13], представлений, проте, з огляду на «верхньоповерхові», сьак чи так **самоусвідомлювані** буттєві форми, бо інакше на нижчих, до-ноетичних рівнях буття довелося б фіксувати не конфлікти, а самі лише природні – хімічні, фізичні чи органічні – процеси / події.

РІВЕНЬ 0 – РЕЧОВИННЕ БУТТЯ: конфлікт-реакція.

Тут речі як цілого ще взагалі нема, а наявні лише **частки / елементи** матерії, що в плані саморозуміння забезпечують його нульовий рівень («знаттєвий нуль»), нижню точку відліку як світове «невідомо що», або власне **речовина**, – будівельний матеріал для самих речей. Результатом їхніх **рухів-реакцій** є зміни рівноважних / нерівноважних станів матерії між **порядком** і **хаосом** у точках біфуркації як критичних порогових точках систем⁴³.

Оскільки наслідок біфуркації «так само випадковий, як кидання гральної кості», що є аналогічним «порушенню детерміністичної поведінки на макроскопічному рівні» [27, с. 70], **реактивність** у природі має принципово нелінійний, часто хаотичний характер. У природничих науках його адекватно відображено в **теорії ансамблів**, де основна величина – **розподіл імовірностей**. Тому теоретичний опис природних реакцій у світі речовини обов'язково враховує статистичний компонент, що виглядає фундаментальною умовою **адекватності** теорії своєму предмету. Очевидно, що порушення звідності ймовірнісних описів, що їх зручно здійснювати в просторах, залежних від **динаміки**⁴⁴, є шляхом до **хаотизації** систем і навіть їхніх **катастроф**⁴⁵.

Натомість у випадку реакцій у світі людей, тобто саме **конфліктів-реакцій**, де цей рівень конфліктності є лише «поверхневою структурою», наголошення на гаслах / експертних оцінках згаданого рівня в **мові конфлікту** («Вперед і до кінця – на боротьбу з системою!», «Ми реагуємо – так / ні!», «Більше кисню!», «Країна – в хаосі!», «Бездіяльність – це катастрофа!») – без визначення природи всіх цих «систем», «реакцій», «киснів», «хаосів» чи «катастроф» саме по суті, отже – в аспекті саморозуміння) відволікає увагу від **справжньої** суперечності, обумовленої «глибинною структурою» конфлікту. Відволікає, аби вирішити конфлікт за принципом: «Більше хаосу → більше ймовірності → більше можливостей для інформаційного маскараду».

⁴³ Прикладом інтерпретації сучасного Світу Людини [29] на рівні **конфліктів-реакцій** у фізиці мікросвіту є антилодська концепція «керованого хаосу», для авторів якої цінності наразі перетворилися на «програми людські віруси» для забезпечення національного інтересу держави-гегемона, який є навіть «авторитетнішим за міжнародну стабільність» [43].

⁴⁴ Пор. так звані узагальнені, або «оснащені», простори, «структура яких залежить від конкретної форми нестійкості» [27, с. 17] в ансамблі «експоненціально розбіжних» [27, с. 15] траєкторій.

⁴⁵ Системи, що припускають незвідні ймовірнісні описи, «за визначенням хаотичні» [27, с. 17].

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідоме посилення динамічних параметрів реакцій, де більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» має саме динамічніша⁴⁶ сторона конфлікту. Тому **конфлікти-реакції**, зведені до речовинної форми буття, природним чином розв'язуються залежно від наявного **рівня реактивності**, чи **рівня стійкості / нестійкості**, сторін конфлікту, який можна підвищувати / знижувати. Проте власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту-реакції – демонстрація належної **реактивності** на тлі її ж смислового **пояснення**.

РІВЕНЬ 1 – ФІЗИЧНЕ БУТТЯ: конфлікт-зіткнення.

Тут річ діє як **фізична річ**, або **механізм**. У плані саморозуміння вона перебуває «поза собою», тобто не знає власних меж, отожд, *порушує* їх у постійних **зіткненнях**. Весь її смисл, знання і розуміння в логічному *resp.* знаттєвому аспекті покладаються *поза* її принципово несмисловою «фізичністю». Результатом зіткнення (на тлі нульового рівня розуміння, чи буттєвого рівня 0) є механічне **додавання** або **віднімання** речовини, тобто різноманітні **деформації**.

Це теж *стихийні*, і в цьому сенсі *випадкові*, події. Тож збільшення кількісних параметрів фізичних процесів (простір, час, періодичність, частота, маса, густина, сила, температура, кількість речовини, напруга, потужність, яскравість, висота звуку *etc.*) наче підсилює їхню **фізичну необхідність** як певну – мало не силову! – «вагомість присутності». Цю своєрідну «**фізику сил**» фіксують рівневі **індикатори розуміння**, що дозволяють обрахувати (в цьому сенсі – досягнути) якісні моменти фізичної взаємодії лише «ззовні», а саме в аспекті її фактичного **обсягу та інтенсивності**.

Натомість у випадку зіткнень у світі людей, тобто власне **конфліктів-зіткнень**, де цей рівень конфліктності є лише «поверхневою структурою», наголошення на гаслах / оцінках згаданого рівня («Наш величезний колектив повстав проти сваволі адміністрації!», «Селяни миттєво відреагували на несправедливість», «Ми на світлому боці історії!», «Наша сила – в нашій єдності!», «Маленький жителю Землі, приєднуйся до нашого руху опору!», «Ми примусимо владу нас почути!», «Ворог сплів павутиння змови / зради!») – без вирішення наріжного питання, хто такий «ворог», і хто такі «ми», саме по суті, отже – в аспекті саморозуміння) відволікає увагу від

⁴⁶ Ідеться про динамічність в усіх сферах соціального життя. Особливо це стосується його власне комунікативно-інформаційного виміру.

справжньої проблеми, обумовленої «глибинною структурою» конфлікту. Відволікає, аби вирішити конфлікт за принципом «Хто сильніший, того й правда!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідоме посилення фізичних параметрів зіткнення, де більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» має фізично сильніша / інтенсивніша в плані фізичних індикаторів конфлікту сторона. Тому **конфлікти-зіткнення** на рівні фізичного буття природним, фізичним, чином розв'язуються через **фізичний двобій**, до якого має шанс краще підготуватися *resp.* зібрати сили розумніший і спритніший. Сама **логіка** перемоги тут підпорядкована словам пісеньки *Булата Окуджави* до кінофільму «Пригоди Буратіно»: «Якщо битись – від душі!». Натомість власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту-зіткнення – переконлива демонстрація **сили** на тлі належного смислового **пояснення**.

РІВЕНЬ 2 – ОРГАНІЧНЕ БУТТЯ: конфлікт-подразнення.

Тут річ росте, змінюється й умирає як **органічна річ**, чи найпростіший **організм**. У плані саморозуміння вона визначається через інше *resp.* знає себе лише як інше собі в цьому ж таки іншому⁴⁷, проте без знання самого факту такого знання – й без знання себе як себе, а також факту цього знання. Результат **подразнень** (на тлі рівнів 0-1) – множення-ділення організмів у суперечних реакціях / процесах⁴⁸ **метаболізму**⁴⁹ й **мутагенезу**⁵⁰.

Це *реактивний* і *динамічний resp.* визначений довкіллям **природний відбір** з огляду на первинні потреби. Тож мінливість кількісних параметрів процесів взаємодії організму із зовнішнім середовищем (живлення, зростання, розмноження *etc.*) наче підсилює їхню – процесуальну! – потребуваність. Такі **індикатори розуміння**, що мають вигляд **індикаторів подразнень**, теж дозволяють лише «ззовні» обрахувати якісні моменти органічної взаємодії в аспекті фактичного **обсягу та інтенсивності** життєво-органічних реакцій.

⁴⁷ Таке специфічне знання є реакцією на зовнішні стимули, тобто саме подразненням.

⁴⁸ Очевидно, що наведені реакції / процеси зазнають відчутної символізації на вищому рівні конфліктного буття, а саме у світі людей.

⁴⁹ **Метаболізм** передбачає реакції та процеси створення і руйнування органічних речовин унаслідок розбудови структурних елементів клітин і тканин, а також видобування, витрат і вивільнення енергії. Інакше – це органічна реактивність на рівні **обміну речовин** у вигляді синтезування, окислення, розщеплення, бродіння (= ферментації), клітинного (аеробного) дихання *etc.*

⁵⁰ **Мутагенез** передбачає стійкі органічні зміни на рівні **спадкової мінливості**: генні, хромосомні, геномні, цитоплазматичні, соматичні.

Проте у випадку **конфліктів-подразнень** у світі людей наголошення на гаслах / оцінках цього – тут: побутово-віталістського – рівня (пор.: «Дайте мені атмосфери!», «Молодий – ще встигне перебродити!», «Хто з'їв моє сало?», «Ми годуємо всю Європу, а вони?..», «Вона в луївітонах, а мені ср...ку прикрити нічим!», «Нам бракує грошей навіть на квартплату / ліки, а вони жирують!», «Щоб у тебе корова здохла!..», «У нас найдинамічніші показники економічного зростання!», «Європі не перетравити нових мігрантів...», «Ця держава розтринькала / примножила свій історичний спадок», «Ну ти мутант!..» – без знання, хто такі «я» / «ти» / «ми» / «вони», конкретна «держава» чи якась там «Європа» поза цими оцінками⁵¹) *відволікає увагу* від суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту. І тоді організатори / провокатори конфлікту прагнуть вирішити його за принципом «Хто смів, той і з'їв!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідоме посилення вітальних параметрів реакцій аж до 1) **збоїв** в адекватності / послідовності метаболічних процесів або 2) **мутацій**, що призводять до порушення **життєвого балансу організму** як повноти ототожнення з довкіллям. Тут більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» має саме життєво придатніша / адекватніша сторона конфлікту. Тому **конфлікти-подразнення** на рівні органічного буття природним, органічним, чином розв'язуються через забезпечення **адекватності механізму подразнення** у змінних умовах **довкілля** з боку сторін конфлікту. Натомість власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту-подразнення – демонстрація належного рівня **життєвої адекватності** організму на тлі її смислового **пояснення**⁵².

РІВЕНЬ 3 – СЕНСУАЛЬНЕ БУТТЯ: конфлікт-відчуття⁵³.

Тут річ живе, регулюючи свої стосунки з довкіллям та з іншими речами, як **жива річ**, або **рослинно-тваринний організм**. У плані саморозуміння вона віднаходить себе через інше⁵⁴ *resp.* знає себе в іншому і в собі в аспекті повної

⁵¹ Очевидно, що релевантний у даному випадку **рівень ідентифікації особистості** через визначені *д о в к і л л я м* РЕАКЦІЇ ОРГАНІЗМУ взагалі не передбачає питання про саморозуміння *resp.* самоідентифікацію – з огляду на повну відсутність цього ж таки «САМО-».

⁵² Пор.: «Треба буде – з'їмо і своє, й ваше», «Ми можемо за тиждень мобілізувати хоч мільйон вояків», «Скільки треба, стільки наші жінки й понароджують», «Голоду не буде – земля наша родюча», «Ми пристосовані до будь-яких умов», «І на Марсі будуть яблуні цвісти!» *etc.*

⁵³ І, відповідно, **конфлікт відчуттів**.

⁵⁴ Власне, тут живі організми віднаходять себе через інші живі організми, проте без жодної локалізації цього знання

нерозрізненості, проте без знання самого факту такого знання, – і, таким чином, знає себе несвідомо, лише за фактом власного життєвого становлення, але теж без знання факту цього знання [14, с. 663–664]. Результат **відчуттів** (на тлі рівнів 0-2) – неперервні життєві зміни організму в його суперечних відчуттях як грі позазнаттєвих **інстинктів** чи життєвих **рефлексів**⁵⁵.

Отже, маємо саме *приспосувальні*, і в цьому сенсі *орієнтовані* щодо довкілля, реактивно-динамічні **прояви** життєвих потягів як процеси фактичного виживання організму в рамках суперечних біоценотичних відносин а: **співжиття** (пор.: симбіонти⁵⁶), б: **партнерства** (пор.: коменсал ↔ квартирант⁵⁷), в: **паразитизму** (пор.: господар ↔ паразит⁵⁸), г: **полювання** (пор.: хижак ↔ жертва⁵⁹) і взагалі д: **живлення** (пор.: саркофагія, трупоїдство⁶⁰) [1, с. 3–30; 36, с. 7]. Тож ресурсоємність життєдайних параметрів чуттєвої взаємодії з довкіллям (ареали проживання / способи споживання / біоценотичні ролі у співжитті⁶¹ *etc.*) наче підсилює їхню біологічну необхідність. Ці **індикатори розуміння**, що мають вигляд **індикаторів відчуттів**, теж дозволяють поки що передусім «ззовні» обрахувати різноманітні моменти життєдіяльності організмів саме в аспекті розуміння **межі** їхньої природної реалізації.

Проте у випадку **конфліктів-відчуттів** у світі людей наголошення на гаслах / оцінках згаданого рівня (пор.: «От він же ж паразит!», «Я невинна жертва злочинної влади!», «Ось вони, справжні господарі життя!», «Панове, ви – людоджери!», «Ви не друзі, ви – пристосуванці!» – без знання таких «я», «ти», «ви», «вони» поза цими оцінками) *відволікає увагу* від суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту, на її символічно-побутову інтерпретацію. І тоді організатори / провокатори конфлікту прагнуть вирішити його за принципом «Коза з вовком тягалася – тільки шкура від кози зісталася!».

в його власній предметності, тобто «несвідомо й невідрізнено» [14, с. 678].

⁵⁵ Ідеться про ситуацію, коли, наприклад, тварина відчуває біль, «проте не знає, що це біль, і що вона його відчуває» [14, с. 663].

⁵⁶ Симбіонти реалізують свої відчуття в консорціумах організмів.

⁵⁷ Коменсалізм і квартиранство (= співмешканство як форма коменсалізму) трактують у тому числі як форми симбіозу, де живі організми живуть у партнерстві з приводу регуляції стосунків із довкіллям.

⁵⁸ Це антагоністичні стосунки щодо живлення та середовища існування.

⁵⁹ Це супротивні стосунки щодо поїдання одних організмів іншими.

⁶⁰ Це споживацькі стосунки щодо їжі.

⁶¹ Зазначені ролі в людському суспільстві будуть «прочитуватися» насамперед як ролі соціальні.

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідоме підвищення рівня життєдіяльності організму за його звичні природні межі, коли суперечні стосунки а) в рамках співжиття наразі постають як стосунки **конкуренції**, б) в рамках партнерства – як стосунки **суперництва**, в) в рамках паразитизму – як стосунки **утистки / гноблення**, г) в рамках полювання – як стосунки **спротиву**, а д) в рамках живлення – як стосунки **вибіркового споживання / пристосовництва**. Тут більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» має сенсуально реактивніша / адекватніша щодо оволодіння ресурсним потенціалом сторона конфлікту. Тому **конфлікти-відчуття** на рівні сенсуального буття природним, чуттєвим, чином розв'язуються через підвищення рівня **ресурсозабезпечення**⁶² / **боротьби за існування** в змінних умовах **довкілля** з боку сторін конфлікту. Але власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту-відчуття – демонстрація надійного рівня **чуттєвості** організму на тлі її активного смислового **пояснення**.

РІВЕНЬ 4 – НОЕТИЧНЕ (= РОЗУМНЕ) БУТТЯ⁶³:

4.1: ПЕРЦЕПТИВНЕ БУТТЯ: конфлікт-враження / почуття⁶⁴ *resp.* **конфлікт віри** у світі людей.

Тут річ уперше *сприймає* себе як певним чином **самоусвідомлювану річ**, або **людину**, власне – **людський організм**. У плані саморозуміння вона визначає себе в іншому *саме* як себе, отже, визначає й інше – як інше *саме* собі. Тобто в цьому випадку мислиться інше, проте ще ніяк не мислиться сам той, хто мислить, – і це є **чуттєве сприйняття**. Або ще: у сприйнятті людина усвідомлює себе на стадії буття-в-іншому-як-у-самому-собі, коли інобуття береться в його осмисленій роздільності *resp.* «зримості», як «об'єкт», а як «суб'єкт» воно залишається цілком нерозрізненным і в цьому сенсі залежним від показників «об'єкта». Результатом такого **сприйняття** (на тлі рівнів 0-3) є принципово до-теоретичне знання себе й осмислено-розподілене, проте в знаттєвому плані бездоказове, отже – ілюзорне з огляду на власну знаттєву сліпоту, знання «іншого» [14, с. 668–670; 28, с. 82], або акти **віри / невіри** людини на підставі її власних суперечних **вражень і почуттів**.

⁶² У світі людей із точки зору теорії соціального обміну налічується шість основних ресурсів, а саме: **любов, статус, послуги, товари, інформація та гроші** [5, с. 21].

⁶³ Власне – перехід від самозабуття до усвідомлення й самоусвідомлення.

⁶⁴ І, відповідно, **конфлікт вражень / почуттів**.

Це **конфлікт світопочувань**. Тож підвищення якісно-кількісних параметрів перцептивної взаємодії з іншими людьми (глибина – інтенсивність – обсяг досвіду *etc.*) підсилює їхню обґрунтованість. Зазначені **індикатори розуміння**, що мають вигляд **індикаторів сприйняття**, дозволяють обрахувати якісні моменти конфліктної взаємодії в аспекті ствердження їхнього індивідуально-досвідного виміру як єдино вірного.

Проте наголошення на гаслах / експертних оцінках згаданого – принципово бездоказового – рівня (пор.: «я сам бачив!» – «я сам чув!» – «я сам куштував!») або «Ми ще зможемо побачити світло в кінці тунелю», «Ви про нас ще почуете!», «Ось він, солодкий смак перемоги», «А я все одно вірю!..» – без знання, як у цьому «сам» об'єднуються різні за модальностями почуття і як «моє» сприйняття стикається з «чужим») *відволікає увагу* від суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту, на її одиничні *resp.* саме індивідуально-досвідні інтерпретації, тобто не на рівень **знань**, а на рівень досвідно забезпечених **навичок і вмій**. І тоді організатори / керівники / провокатори конфлікту прагнуть вирішити його за принципом «Я так бачу!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідомо ставка на своєрідний «джентльменський набір обивателя», тобто на звертання до 1) **власного чуттєвого / життєвого досвіду** або – в разі його відсутності – до 2) **колективного досвіду** на рівні некритично / снобістськи сприйнятих соціальних трендів. З огляду на принципову бездоказовість віри тут більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» на свою користь має саме та сторона конфлікту, яка монополізує наявні канали суспільного діалогу та / або підключає до конфліктних дій інструментарій попередніх буттєвих рівнів. Тому **конфлікти сприйняття** як конфлікти вражень, почуттів чи віри в перцептивному плані розв'язуються через забезпечення а) багатства власного **досвіду**, а також б) доступу до **інформаційної сфери** та в) **авторитетності трендів** на тлі г) **фізичної, органічної та сенсуальної реактивності** з боку сторін конфлікту. Натомість власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту сприйняття – демонстрація високого рівня залучення згаданих «інструментів конфліктних дій» на тлі авторитетного для візаві **сміслового пояснення**.

4.2: ІМАГІНАТИВНЕ БУТТЯ: **конфлікт-уявлення**⁶⁵ *resp.* **конфлікт-настрій**⁶⁶ у світі людей.

Тут людина вперше *уявляє* себе як **людина**. У плані саморозуміння вона постає буттям-усобі-як-в-іншому, коли буття стверджує себе на самому собі як іншому, тобто в аспекті інобуття, яке, таким чином, перетворюється на внутрішнє інобуття, від показників якого залежать усі можливі самоствердження. Результатом такого **уявлення** (на тлі рівнів 0-3-4.1) є душевні переживання через **незбіг** індивідуальних смислових «картинок» зовнішніх об'єктів на тлі суперечних гадок з приводу різноманітних чуттєвих сприйнятих.

Це **конфлікт поглядів**, отже, **конфлікт порівнянь-ототожнень**. Тож підвищення звичності / яскравості образної взаємодії з власним досвідом (оцінка **установок** *etc.*) підсилює їхню впізнаваність. Зазначені **індикатори розуміння** *resp.* **індикатори образних уявлень** дозволяють обрахувати якісні моменти конфліктної взаємодії в аспекті розуміння самого напряму свого ототожнення в них, коли власна «картина світу» розглядається як єдино вірна.

Проте наголошення на експертних оцінках згаданого рівня (пор.: «мені здається», «мені подобається», «я в захваті», «я збентежений» та інші контексти гадки / оцінки – без знання себе поза цим залежним співвіднесенням себе з наявною «картиною світу») *відволікає увагу* від суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту, на її порівняльну, проте некритичну **інтерпретацію**. І тоді організатори / керівники / провокатори конфлікту прагнуть вирішити його за принципом «Мені так ввижається!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідомо ставка на власну **гадку** в її (від часів платонівського «Теетета») лише позірному ототожненні зі знанням. Тут більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» на свою користь має саме та сторона конфлікту, яка працює не стільки з логічним доведенням, скільки з фантазією або риторичним переконанням, часто підключаючи до конфліктних дій інструментарій попередніх буттєвих рівнів. Тому **конфлікти уявлень** як конфлікти поглядів у власне імагінативному плані розв'язуються за наявності а) багатства **фактажу**, а також б) гарної **пам'яті**, в) **фантазії** та г) риторичної **переконливості мовлення** на тлі д) **фізичної, органічної та сенсуальної реактивності** з боку сторін конфлікту. Натомість власне розумний **спосіб розв'язання** конфлікту сприйняття – демонстрація високого рівня залучення всього набору згаданих «інструментів конфліктних дій» на тлі авторитетного для візаві **сміслового пояснення**.

⁶⁵ І, відповідно, **конфлікт уявлень**.

⁶⁶ І, відповідно, **конфлікт настроїв**.

4.3: КОГІТАТИВНЕ БУТТЯ: конфлікт-свідомість⁶⁷ у світі людей.

Тут людина вперше *усвідомлює* себе. У плані саморозуміння вона обертається на свідоме буття як самоусвідомлення на стадії буття-для-себе, або «повну інтелігентну незалежність», коли буття не лише стверджує себе як себе, але й саме породжує та стверджує «своє власне інобуття» [14, с. 680]. Результатом такого **самоусвідомлення** (на тлі рівнів 0-3-4.1-4.2) є **мислення** як самоспіввіднесення, або знаттєве співвіднесення «іншого» (= того, що / хто мислиться *resp.* об'єкта) із собою (= тим, хто мислить *resp.* суб'єктом) у самому собі (= предметність думки). То є співвіднесення себе із собою в собі ж⁶⁸ в аспекті *наслідування* внутрішньо розподіленого **живого розуму** як такого у всій його справжності на тлі суперечного такої цілковитій незалежності думки і такому самоусвідомленому знанню власного окремішнього розуму.

Це конфлікт **самоідентичності**, й у цьому сенсі конфлікт **критик**. Тож підвищення якісних параметрів когітативних процесів (розумна незалежність оцінки, самостійність критики, її доказовість, багатство аргументації на тлі віднайдення власного «я») підсилює їхню осмисленість. Такі **індикатори саморозуміння** дозволяють «зсередини» оцінити якісні моменти конфліктної взаємодії в аспекті саморозуміння як єдино актуального розуміння взагалі.

Наголошення на експертних оцінках / проблемах згаданого рівня (пор.: «добре-погано»⁶⁹ / «істинно-хибно», «корисно-шкідливо»⁷⁰, «справедливо-несправедливо»⁷¹ або ще: «Що краще – подвійна мораль чи потрійна користь?», «Справедливість чи милосердя?», «Бути чи мати?», «Так чи ні?», «Це і є знання?», «Що таке правда?», «То ким же ми всі є?») саме по собі *привертає увагу* до суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту, проте не забезпечує її

⁶⁷ І, відповідно, конфлікт свідомостей, отже – усвідомлень.

⁶⁸ Коли той, хто знає, і те, що є знаним, «однаково не пов'язані з матеріальним меоном, тобто вічні», при тому що «так знати можна тільки себе» [14, с. 673–674]. Зрозуміло, що тут ідеться не про звичайне людське мислення, а про мислення як таке, мислення *в принципі* – чистий феномен загальної діалектики інтелекції (= свідомості). Там, де цей феномен затьмарено меоном фактичного втілення знання в житті, ми маємо лише окремішне, скорочене, обмежене і в цьому сенсі меонально переоформлене, отже, до певної міри випадкове мислення, коли в «каламутному потоці наших відчуттів зблискують роздільно-оформлені крупки думки», а в «нашій думці зяють чорні провалля каламутних відчуттів, що зупиняють і вбивають думку» [14, с. 674].

⁶⁹ Оцінка стосовно теперішнього стану справ – з огляду на відповідність **НОРМ**.

⁷⁰ Оцінка стосовно майбутнього – з огляду на відповідність **МЕТІ ДІЯЛЬНОСТІ**.

⁷¹ Оцінка стосовно минулого – з огляду на відповідність **СУСПІЛЬНО НЕОБХІДНІЙ МЕТІ**.

строгого дотримання в силу принципово відносного, скінченного *resp.* умовного – характеру людської самосвідомості. Тож організатори / керівники / безпосередні учасники конфлікту мають вирішувати його саме по суті, за формулою «Я знаю, що X», проте з характерною «обмовкою дистанціювання»: «І я можу це довести / перевірити власне розумним чином!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є свідомо ставка на істиннісно верифіковане **знання**, яке, втім, дане на тлі максимально широкого використання всіх власне свідомісних моментів розуміння: розумних, вольових, чуттєвих, емоційних, афективних *etc.* Тут більше шансів вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» на свою користь має та сторона конфлікту, яка працює не лише з логічним доведенням, досліджуючи проблему строго по суті, але залучає до цієї «битви ідей» усю повноту інструментів свідомого життя. Тому **конфлікти усвідомлень** як конфлікти критик у власне когітативному плані розв'язуються за наявності а) відповідного **логічного апарату**, а також б) багатой партитури **свідомого життя** людського «я», в) свідомого залучення індикаторів розуміння з перцептивного та імагінативного рівнів ноєзису та г) риторичної **переконливості мовлення**, тоді як д) **фізична, органічна та сенсуальна реактивність** з боку сторін конфлікту є **нерелевантною**. Розумний **спосіб розв'язання** конфлікту усвідомлень і є в цьому випадку єдино можливим, передбачаючи свідому демонстрацію високого рівня залучення всього власне розумного арсеналу «інструментів конфліктних дій» на тлі вичерпно зрозумілого для візаві⁷² **сміслового пояснення**.

Що ж до інших, нижчих шаблів конфліктності як фрагментованих моментів самоусвідомлюваного суперечного розуміння, то – і це, здається, цілком очевидно – представники описуваного буттєвого рівня зазвичай виступають там у ролі **експертів, аналітиків чи консультантів**⁷³. Їхня переконливість і / або авторитетність іноді дає змогу підняти «тамтешній» конфлікт на власне когітативний рівень.

РІВЕНЬ 5 – ОСОБИСТІСНЕ БУТТЯ⁷⁴: **конфлікт-чеснота**⁷⁵ у світі людей.

Тут людина як відносно самоусвідомлене буття вперше *втільює* себе як **живу самосвідомість**.

⁷² Очевидно, що цей спосіб вирішення конфлікту можливий лише для сторін конфлікту, які є принципово порівняними в аспекті самосвідомості.

⁷³ Нагадаю, що ці інтелектуальні ролі обумовлені орієнтованістю конфлікту в часі, а саме щодо минулого, теперішнього чи майбутнього.

⁷⁴ Власне – ноєтично-соматичне, або софійне (σοφία), **БУТТЯ**. Пор. у [14, с. 691].

⁷⁵ І, відповідно, **конфлікт чеснот**.

У плані саморозуміння вона стверджується в самосвідомому бутті на стадії фактично втіленого буття-в-собі-і-для-себе як повна інтелігентно-соматична незалежність ані від кого, хто не є вона сама, коли буття є самодостатнім для-себе-і-для-іншого, отже – завжди самобутнім і новим. Наслідком такого фактично втіленого самоусвідомлення (на тлі рівнів 0-4) є **особистість** як самоствержене самоспіввіднесення, або реально втілена *resp.* втілеснена самосвідомість, – і це є усвідомлена **повнота життя**, яка увінчує **дерзання духу** щодо віднаходження самого себе. Оскільки ж по суті йдеться про кінцевий **збіг** знання й життя в його остаточній для тут-світу поясненості й розумній втіленості, згадана повнота життя відкривається як **блаженство мудрості** *resp.* **щастя**. Тільки це мудре блаженство-щастя здійснюється тут, у земному **поцейбіччі**, в межах *суперечного* щодо абсолютної незалежності, проте завершально стверженого у власному самоусвідомленні життя, й на тлі проблемного розуміння фактичних *resp.* реальних ⁷⁶ життєвих якостей-чеснот історичної особистості, точніше – її фрагментарного саморозуміння в **історії**.

Це конфлікт **чеснот**, і в цьому сенсі *необхідно-орієнтувальний* конфлікт **життєвих настанов**, коли відкрите в самосвідомості **знання**, як треба жити, перетворюється на саме знаттєво визначене **життя**. Тож підвищення якісних параметрів софійного ствердження на самому собі *resp.* розбудова софійного простору «розумних», «тілесних» і «привхідних» чеснот забезпечує особистісну автократичність (= самовладність), автентичність (= справжність) і автаркійність (= самодостатність) як символи блаженного **миру** із самим собою, де це «я» постає як втілена знаттєва **самоочевидність**. Такі **індикатори самоствердження** дозволяють у принципі *«зняти»* конфліктну взаємодію як всередині себе, так і зназовні. Ось тоді, прийнявши в себе весь світ як принципово *свій*, **мудрець** ставить питання про останню відповідність цього світу власним – уже принципово позасвітним – **засадам**. І перед цим останнім питанням світового поцейбіччя до власної справжності в його прагненні закінчити будь-яку історію взагалі й, таким чином, субстанціалізуватись у вічності, мудрець, це живе втілення світового ідеалу [31, с. 5], долучається до релігійних засад життя. Він, таким чином, виходить на межі власної **компетентності**, аби переконатися, що його моральні настанови обмежено їхньою ж власною відносністю як моменти «тимчасової моралі»

⁷⁶ Адже **реальність** – це саме фактично усвідомлена дійсність.

(*Декарт*) ⁷⁷, отже, це питання є принципово нерозв'язним для людини наодинці з собою. Так відкривається поле **«конфлікту конфліктів»**, що обернений від світу – до Бога.

Наголошення на експертних проблемах згаданого рівня (пор.: «Я – Є?», «Світ – Є?», «Бог – Є?», «Добро – Істина – Краса – Є?») *відкриває* для людини досвідну правду: треба впізнати й полюбити ту **Істину**, Яка Сама по Собі вже не підвладна світу й незалежна від нього, але в Ній, навпаки, – все справжнє життя цього, іншого Йї, світу й уся його блаженна доля. І взагалі: лише в цій надсвітловій Істині і **світ**, і будь-яке кінцеве світове **інобуття** (в тому числі й автор статті та її можливі читачі) тільки й може нарешті дізнатися, чому воно – інобуття, звідки воно, задля чого прийшло на цю землю, і що таке справжнє **Буття**. Тож безпосередні учасники такого конфлікту мають вирішувати його самим своїм життям, діючи в напрямку 1) безпосереднього долучення до останніх для себе авторитетних джерел – символів мудрості цього світу ⁷⁸ або в напрямку 2) безпосереднього долучення до його, життя, трансцендентних мудрих засад – за принципом «Подивись на Абсолют!».

На цьому рівні **головним інструментом** конфліктної аргументації є софійне життя за Істиною. Тут єдиний шанс вирішити наявну «суперечку (непо)розумінь» на свою користь, тобто отримати можливість дізнатися останню правду про себе і світ, має той учасник конфлікту ⁷⁹, якому безпосередньо, наживо відкрилися згадані вище трансцендентні засади буття. Тому граничні для світу людей **конфлікти чеснот** у власне софійному плані розв'язуються за наявності а) **благих помислів**, а також б) авторитетних **порад мудреців** та в) власної практики **мудрого життя** на тлі г) відкритості до **спілкування з Істиною**. Софійний **спосіб розв'язання** конфлікту чеснот і є таким розумно-життєвим спілкуванням перед лицем принципово позасвітлової Істини.

Що ж до особистісних конфліктів **нижчого** рівня інтенсивності (пор.: «Що ж це за чесність – порядність – розумність – доброта?»), де учасники конфлікту зовсім не обов'язково прагнуть / можуть виходити на межу особистісності як таку, **головним інструментом** конфліктної аргументації постає апеляція до **історії власного добродісного життя** (якщо вона, звісно,

⁷⁷ Хай навіть така тимчасова мораль [2, с. 263–265] й може набувати в мудреця цілком кумулятивного характеру, залежачи «від того, що вже було зроблено» [3, с. 21].

⁷⁸ Згадаймо долю *Сократа* з його знаменитою апологією розуму.

⁷⁹ Звісно, це не Суддя Конфлікту: Він, як відомо, дав людині шанс уникнути конфліктів узагалі.

є й виглядає достатньо переконливою для інших особистостей). При цьому необхідною умовою ефективності такої аргументації постає наявність у суспільстві розуміння **моралі** як простору преображення особистості перед лицем Абсолюту. Відсутність такого неспростовного зв'язку між земним і Небесним у суспільній свідомості в рамках конкретної культури чи цілої культурно-історичної доби призводить до того, що **цінності** як особистісно визначені смисли втрачають *граничність* власних особистісних визначень. Відтак вони нараз обертаються лише відносними *resp.* корисними цінностями, або **інтересами**, на тлі такого ж відносного – і в цьому сенсі цілком прикладного – знання, яке за цих умов теж перетворюється на знання корисне. На тлі цих «пертурбацій свідомості» легко *домовлятися*, але практично неможливо дізнатися **правду**, тим паче – виміряти нею себе і світ у вічній битві між добром і злом.

РІВЕНЬ 6 – ГШЕРНОЕТИЧНЕ (надрозумне) БУТТЯ: надрозумний і неподільний **виток конфліктності** взагалі.

Тут особистість уперше – прямо й безпосередньо – постає перед вихідним питанням: «Звідки вона як така?». У плані саморозуміння вона виявляється цілісною, стверженою на собі інтелігенцією, скінченно-безкінечною в її причетності до Абсолюту як неподільного Витоку й Початку будь-якої свідомості й будь-якої особистісності взагалі, цілком незалежного «від самого себе і від своєї власної інтелігентної, й від поза-інтелігентної незалежності» [14, с. 680]. Результатом такого онтологічно останнього «випитування» (на тлі рівнів 0-5) і є **праведник як вільна особистість за благодаттю**, або за причетністю до абсолютної Таїни буття. Для особистості то є вихід за межі будь-якої власної подільності, «іншості» чи обмеженості (ἕκ-στᾶσις), будь-якого самовідчуження й самозабуття⁸⁰ на тлі принципової самосуперечності, отже – проблемності *par excellence* будь-якого самопокладання і самоспіввіднесення, тобто самообмеження *resp.* самовизначення і взагалі розуміння внаслідок власної життєвої активності / пошуковості.

Це конфлікт **онтологічного вибору**, який у своїй граничній остаточності виглядає дуже просто: долучитися до абсолютних засад життя й тим утвердитися у власному – хай тварному, отже, принципово відносному – бутті, яке назавжди залишиться інобуттям щодо відтепер благодатно знаного Божественного Буття *par*

excellence, або відпасти від них, пішовши в розпил світового **сирітства**, піймуть **ніщо**. Так стає зрозумілим онтологічний статус конфліктного буття взагалі: це лише момент загальносвітової **битви** між **Добром** і **злом**, де зло ще не набуло своєї протилежності добру, тому постає для особистості не як його повна протилежність, а саме як суперечність, «**не-добро**». Тож, аби остаточно виміряти власні **чесноти**, їх треба перевірити **заповідями Божими**. І цей вибір – за нами.

ЕПІЛОГ

Дух, що пройняв еси все,
хто ти єсть?

П. Тичина. В космічному
оркестрі. I [41, с. 85]

Отже, ми з тобою, люб'язний Читачу, наприкінці шляху.

Щойно в авторських монологах і в наших з тобою діалогах, яким було присвячено чи не третину цього тексту, **конфлікт** отримав своє останнє визначення як **становлення самоусвідомлюваного суперечного розуміння в аспекті неочевидності знання для будь-якого не-знання**. Він народжується на тому рівні буття, в рамках якого тільки й можливо взагалі говорити про самоусвідомлення в його конкретних, онтологічно несуперечних моментах. Цей – потрійний – рівень (4.1-4.3) виявляється, таким чином, рівнем з позитивним конфліктним потенціалом. Тож будь-які експертні оцінки щодо конфліктного потенціалу нижчих щодо самосвідомості (ноезису) буттєвих рівнів (0-3), де панує механічний скрегіт чи тваринний рик, є лише умовностями мови. То є простір життя з від'ємним конфліктним потенціалом. Там діє сама природа в її суто речовинній, фізичній, органічній чи сенсуальній іпостасях. І якщо ми запрагнули подовжити сюди нашу загальну ієрархію конфліктів, то це лише тому, що в епоху Світу Людини згаданий простір інклюзивно включено до власне людського обійстя, де він й отримує свої останні визначення.

З іншого боку, на вищому, власне особистісному – ноетично-соматичному, або софійному, – щаблі (5), де самосвідомість втілюється в аспекті свого тілесного носійства, конфлікти теж постають з огляду на власну життєву здійсненність, утіленість. Ось тоді ми й отримуємо нагоду вочевидь зрозуміти не лише те, чому конфліктна взаємодія часто-густо насичена взаємодією тілесною (хоча й не визначається нею!), але й звідки в принципі речовинна складова у підніжжя світової ієрархії знання і життя та яка її

⁸⁰ Пор. у [8, с. 284–287; 14, с. 87; 28, с. 82].

справжня онтологічна роль. Виявляється, що саме тілесність дозволяє розуму і знанню фактично стверджуватися, реалізовуватися в цьому світі поза сферою чистого знання – і це є момент актуальної *resp.* дійсної конфліктності.

Нарешті, гіперноетичний рівень (б) як справжній виток будь-якої дійсності взагалі, дозволяючи не вирішувати на цьому етапі спеціальні віроповідні проблеми, остаточно визначає, між тим, суперечність як онтологічно неусувну субстанційну ознаку розуміння й одночасно гранично прояснює питання про місце конфлікту в споконвічній загальносвітовій борні між добром і злом. У підсумку це призводить до розв'язання проблеми ідентифікації конфлікту саме на принципному, категоріальному рівні.

І тоді відкриваються непогані перспективи перейти від поширеного сьогодні прикладного **конфліктознавства** з його нестрогим категоріальним апаратом, який, здається, частіше спирається

не на поняття, а на образні уявлення щодо конфлікту, до цілеспрямованої побудови загальної **конфліктології** як справжньої **науки про конфлікт**. Тут і варто було б врахувати щойно отримані результати, знайшовши місце для запропонованої й фрагментарно відтвореної на цих сторінках загальної діалектики а) буття, б) життя, в) знання, г) розуміння й д) суперечності. У такому випадку тому ж таки конфліктознавству є сенс полишити завдання практичної розробки **методик конфліктологічної експертизи** з урахуванням онтоепістемологічної складової конфліктів.

Тих конфліктів, які з-поза лаштунків пов'язаного з ними інформаційного маскараду щойно озвалися до нас своєю справжньою – символічною – **мовою**, з'ясувалися у своїх справжніх – різнорівневих – **суперечностях** і натякнули на можливі **рішення** своєю справжньою – різноцінною – причетністю до **знання** та **розуміння** як вірною запорукою **мудрого життя**.

Список літератури

1. Беклемишев В. Н. О классификации биоэкологических (симфизиологических) связей / В. Н. Беклемишев // Бюллетень МОИП. Серия биологии. – 1951. – Т. 56, вып. 5. – С. 3–30.
2. Декарт Р. Рассуждения о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках / Р. Декарт // Сочинения в двух томах / Р. Декарт. – Т. 1. – М.: Мысль, 1989. – С. 250–296. – (Филос. наследие; т. 106).
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
4. Коген Г. Введение. 3. Обоснование Платоном критики познания / Г. Коген // Теория опыта Канта / Г. Коген. – М.: Академический проект, 2012. – С. 88–95. – (Философские технологии).
5. Куницына В. Н. Межличностное общение / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с. – (Серия «Учебник нового века»).
6. Локк Дж. Глава двадцать седьмая. О тождестве и различии / Джон Локк // Опыт о человеческом разумении. Сочинения: в 3 т. / Джон Локк. – Т. 1. – М.: Мысль, 1985. – С. 380–402.
7. Лосев А. Ф. Античный космос и современная наука / А. Ф. Лосев // Бытие – имя – космос / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1993. – С. 61–612.
8. Лосев А. Ф. Диалектика художественной формы / А. Ф. Лосев // Форма – Стиль – Выражение / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1995. – С. 5–296.
9. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика / А. Ф. Лосев. – Харьков: Фолио; М.: АСТ, 2000. – 880 с.
10. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Поздний эллинизм / А. Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1980. – 766 с.
11. Лосев А. Ф. Музыка как предмет логики / А. Ф. Лосев // Форма – Стиль – Выражение / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1995. – С. 405–602.
12. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1993. – 959 с.
13. Лосев А. Ф. Самое само / А. Ф. Лосев // Миф – Число – Сущность / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1994. – С. 299–526.
14. Лосев А. Ф. Философия имени / А. Ф. Лосев // Бытие – имя – космос / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1993. – С. 613–801.
15. Наторп П. Философия и психология / Пауль Наторп // Избранные работы / Пауль Наторп. – М.: Изд. дом «Территория будущего», 2006. – С. 25–54.
16. Парменид // Фрагменты ранних греческих философов. Часть I: От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики / отв. ред. и автор вступ. статьи И. Д. Рожанский. – М.: Наука, 1989. – С. 274–298.
17. Платон. Горгий / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 1. – М.: Мысль, 1994. – С. 477–574.
18. Платон. Государство / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 3. – М.: Мысль, 1994. – С. 79–420.
19. Платон. Менон / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 1. – М.: Мысль, 1994. – С. 575–612.
20. Платон. Парменид / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 2. – М.: Мысль, 1994. – С. 346–411.
21. Платон. Пир / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 2. – М.: Мысль, 1994. – С. 81–134.
22. Платон. Теэтет / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 1. – М.: Мысль, 1994. – С. 192–274.
23. Платон. Федр / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 1. – М.: Мысль, 1994. – С. 135–191.
24. Платон. Хармид / Платон // Собр. соч.: в 4 т. / Платон. – Т. 1. – М.: Мысль, 1994. – С. 341–371.
25. Плотин. О трех первых началах, или субстанциях (V 1) / Плотин // Сочинения. Плотин в русских переводах / Плотин; пер. А. Ф. Лосева. – СПб.: Алетейя (СПб.) при участии Греко-латинского кабинета Ю. А. Шичалина (М.), 1995. – С. 52–67.
26. Плотин. Об умной красоте (V 8) / Плотин // Сочинения. Плотин в русских переводах / Плотин; пер. А. Ф. Лосева. – СПб.: Алетейя (СПб.) при участии Греко-латинского кабинета Ю. А. Шичалина (М.), 1995. – С. 511–549.
27. Пригожин И. Время, хаос, квант / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М.: Прогресс, 1994. – 272 с.
28. Сватко Ю. И. Великое Без-различное (введение в философию игры) / Ю. И. Сватко // Философия языка: в границах и вне границ / Ю. С. Степанов, Ю. И. Сватко, Ж. Делез и др. – [Т. 3–4]. – Харьков: Око, 1999. – С. 33–97. – (Международ. сер. монографий).
29. Сватко Ю. И. «Кінець прекрасної епохи», або Час зміни «картинки»? / Ю. І. Сватко // Наукові записки НАУКМА. – 2013. – Т. 141: Філософія та релігієзнавство. – С. 3–12.

30. Сватко Ю. І. Конфлікт як предмет знання / Ю. І. Сватко // Наукові записки НАУКМА. – 2013. – Т. 149 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–9.
31. Сватко Ю. І. Методологічні засади європейського філософування в аспекті софійного синтезу / Ю. І. Сватко // Магістеріум : зб. наук. ст. – К. : [Києво-Могилянська академія], 2012. – Вип. 47 : Історико-філософські студії. – С. 3–27.
32. Сватко Ю. І. ...Між іншим, і «цивілізація жесту» (кілька штрихів до розуміння латинського християнського Середньовіччя як окремого культурно-історичного типу) / Ю. І. Сватко // Шмітт Ж.-К. Сенс жесту на середньовічному Заході / Ж.-К. Шмітт. – Харків : Око, 2002. – С. 5–116.
33. Сватко Ю. І. Новочасна модель філософування в системі розумно-життєвих ідеалів європейського Модерну / Ю. І. Сватко // Могилянські історико-філософські студії : зб. наук. пр. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 132–187.
34. Сватко Ю. І. *Per aspera ad pacis*, або Конфлікти в галузі державного мовлення і державного управління очима класичної риторики / Ю. І. Сватко // Філософія комунікації : Філософія. Психологія. Соціальна комунікація. – 2009. – № 1. – С. 76–89.
35. Сватко Ю. І. Полювання на інтелектуала, або Європейська інтелектуалістика як естетика думки / Ю. І. Сватко // Наукові записки НАУКМА. – 2006. – Т. 50 : Філософія та релігієзнавство. – С. 3–11.
36. Сватко Ю. І. Рівні конфлікту та рівні обману, або Справа про «інформаційний маскарад» (студії з практичного майданознавства) / Ю. І. Сватко // Наукові записки НАУКМА. – 2014. – Т. 162 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–16.
37. Сватко Ю. І. Специфічна предметність європейської філософії в її співвіднесенні з проблемою визначення історико-філософських епох і філософських практик / Ю. І. Сватко // Магістеріум : зб. наук. ст. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – Вип. 30 : Історико-філософські студії. – С. 3–17.
38. Сватко Ю. І. Типи інтелектуалів і культурно-історичні моделі інтелектуального життя (одна з можливих версій європейського досвіду осягання історії) / Ю. І. Сватко // Українські інтелектуали: погляд із сьогодення : зб. ст. – К. : Дельта, 2006. – С. 8–68.
39. Сватко Ю. І. Філософія як проблема історії філософії / Ю. І. Сватко // Наукові записки НАУКМА. – 2008. – Т. 76 : Філософія та релігієзнавство. – С. 3–11.
40. Талеб Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости / Нассим Николас Талеб ; пер. с англ. ; под ред. М. Тюнькиной. – М. : КоЛибри, 2009. – 528 с.
41. Тичина П. Из цикла «В космичному оркестрі. I» / П. Тичина // Твори в двох томах / П. Тичина. – Т. 1. – К. : Дніпро, 1976. – С. 85–86.
42. Хомский Н. Глубинная и поверхностная структура / Ноам Хомский // Картезианская лингвистика. Глава из истории рационалистической мысли / Ноам Хомский. – М. : КомКнига, 2005. – С. 69–106.
43. Mann St. The Reaction to Khaos [Electronic resource] / Steven R. Mann // Complexity, Global Politics, and National Security / Ed. by David S. Alberts and Thomas J. Czerwinski ; National Defense University Washington, D. C. – 1997. – P. 135–149. – Mode of access: www.dodccrp.org/html4/bibliography/comch06.html. – Title from the screen.

Yu. Svatko

**ONTOEPISTEMOLOGY OF CONFLICT
AS PART OF CONFLICTOLOGICAL EXPERTISE:
INDICATORS, LANGUAGE, RESOLUTION
(BEHIND THE SCENES OF INFORMATION MASQUERADE)**

In the article, based on the author's original conception of conflict, questions of ontological status, general definition, levels, language and ways of conflict resolution on the background of dialectic of becoming of knowledge, understanding and controversy are elaborated.

Keywords: knowing, un-knowing, becoming, understanding, controversy, meon; love, wisdom, education; ontological levels of controversy; peace-agreement-disagreement-controversy-conflict-war; ontological levels and ways of conflict resolution.

Матеріал надійшов 03.11.2015